

سنت‌های خداوند در زندگی

مشاوره: درسی پر از تیتیم و آیه که البته کیدرواژه‌های هر آیه به شدت شبیه به تیتیمش بوده و برای حفظ کردن بسیار راحت است. مثلاً کلمه «سنست» رجهم، برای تیتیم «سنست» استخراج، تیتیم‌های این درس همان سنست‌های الهی است که اولاً باید درک کنید ثانیاً تعریف و مثال‌های هر سنست را حفظ کنید و در نهایت آن‌ها را با آیات تطبیق دهید. بارم این درس در آزمون نهایی به همراه درس قبل مجموعاً ۵ نمره است.

سنست‌های الهی

چیستی سنست‌ها

- قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی تقدیر و زمینه‌ساز حرکت و پویایی انسان و به‌کارگیری اراده و اختیار اوست.
- بر اساس تقدیر الهی، جهان خلقت قانونمند است و پدیده‌های آن در دایره قوانین خاصی مسیر تکاملی خود را می‌پیمایند.
- قرآن کریم از این قوانین با عنوان «سنست‌های الهی» یاد کرده و مردم را به شناخت آن‌ها، به‌خصوص سنست‌های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است.

نتایج شناخت سنست‌های الهی

- قوانین جهان خلقت (طبیعی)
- شناخت این قوانین از طریق علمی مانند فیزیک، شیمی و زیست‌شناسی سبب آشنایی ما با نشانه‌های الهی و نیز بهره‌گرفتن از طبیعت می‌شود.
- قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها (انسانی)
- شناخت این قوانین موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت و به‌طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود.
- دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد.
- بالاخره این شناخت در روابطمان با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران تأثیر بسزایی دارد.

برخی از سنست‌های الهی

۱ سنست ابتلاء

- ابتلاء در لغت به معنای امتحان است.
- در اصطلاح دینی به معنای قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده مشخص سازد.
- امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به‌ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.
- سنست ابتلاء عام‌ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که ثابت و همیشگی است و شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود.
- آیه: «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْحَيْرِ فِتْنَةً وَ الْإِنَّا نُرْجِعُونَ»
- موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان الهی یا ابتلاء سبب ورود فرد به مرحله‌ای برتر می‌شود و او را با امتحان‌های جدیدتر روبه‌رو می‌کند.
- آیه: «أَحْسِبِ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ»
- امام صادق (ع): «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ»
- موارد امتحان و ابتلاء الهی: هر امر خیر یا شسری، بیماری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشکسالی و به‌طور کلی هر حادثه شیرین یا تلخ و...

۲ سنست امداد عام الهی

- مردم در برابر دعوت انبیا دو دسته می‌شوند:
- دسته‌ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می‌دهند و هدایت الهی را می‌پذیرند.
- دسته‌ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می‌ایستند.
- طبق این سنست هر کس در برابر دعوت انبیا راه پذیرش هدایت یا مقابله با حق را برگزیند، می‌تواند از امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود و باطن خود را آشکار کند.
- در واقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته‌ها و هدف‌های هر دو گروه را یکسان فراهم کرده است.
- آیه: «کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می‌دهیم و کم و کاستی نخواهند دید، اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می‌دهند، باطل است.»
- آیه: «كُلًّا نُمِيتُ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»

۲ سنت امداد خاص (توفیق الهی)

- امداد خاص خدای متعال نسبت به آنان که با نیت پاک قدم در راه حق گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار دهند. در اصطلاح دینی، توفیق به معنای آسان نمودن است؛
- یعنی همراه با سعی و تلاش که انسان از خود نشان می‌دهد، خداوند نیز شرایط و اسباب را چنان فراهم می‌سازد که وی بتواند آسان‌تر به مقصد برسد.
- یکی از جلوه‌های این توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است.
- آیه: «وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»
- از جلوه‌های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می‌باشد.
- مانند یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیرگذار و هدایتگر و پیدا کردن توفیق توبه و استغفار
- نقش عامل درونی مانند داشتن روحیه حق‌پذیری در کسب توفیق الهی: نقش مهم و تعیین‌کننده است.
- مانند آن دو نفر که با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم (ص) می‌شنیدند، اما این آیات ایمان یکی را تقویت می‌کرد، ولی بر لجاجت و کفر دیگری می‌افزود و...

۴ سنت سبقت رحمت بر غضب

- از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند.
- خداوند به بندگان خود اعلام می‌کند که: «پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.»
- یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی سخت می‌گیرد، باز هم از دریچه لطف و رحمت است.
- نمونه‌هایی از سبقت رحمت خدا بر غضب او: آموزش گناهان با توبه، آموزش برخی گناهان با انجام کار نیک، حفظ آبروی بندگان گناهکار، پذیرش عبادت اندک و رضایت سریع از کسی که طلب آموزش کرده، فرمان ثبت فوری عمل نیک انسان و تأخیر در ثبت گناهان به امید توبه فرد به فرشتگان، چند برابر کردن پاداش کار نیک و...
- آیه: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَالِهَا وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ»
- دعای جوشن کبیر: «يَا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ»

۵ سنت املاء و استدراج

- خداوند برای انسانی که به دام گناه می‌افتد، شرایطی را فراهم می‌کند که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید؛ حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می‌گذرد.
- اما اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آن‌ها فرصتی می‌دهد و بر امکانات و نعمت‌های آن‌ها می‌افزاید و آن‌ها این فرصت را وسیله غوطه‌ور شدن در گناهان قرار می‌دهند.
- به طوری که اگر در ابتدا، اندک امیدی وجود داشت که نور حق در دلشان بتابد، به تدریج چنین امیدی بر باد رفته و به شقاوت ابدی گرفتار می‌شوند.
- در حقیقت، مهلت‌ها و نعمت‌ها، با اختیار و اراده خودشان به صورت بلای الهی جلوه‌گر شده و باعث می‌شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین‌تر شود و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک‌تر شوند.
- این سنت از جمله سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان در گناه است.
- آیه: «وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَ أَمْلِي لَهُمْ إِنْ كِيدِي مَتِينٌ»
- قرارگرفتن در دایره سنت املاء و استدراج نتیجه عمل خود انسان است.
- باید بکوشیم که در دایره این سنت‌ها قرار نگیریم تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم.
- امام علی (ع):

چه بسا احسان پیاپی خدا ← کسی را گرفتار کند.

پرده‌پوشی خدا ← او را مغرور سازد.

با ستایش مردم ← فریب خورَد.

خدا هیچ‌کس را مانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.

۶ سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او

- آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.
- نمونه‌هایی از این سنت: ۱) صلوة رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می‌دهد و قطع رحم و بی‌محبتی به خویشان عمر را کاهش می‌دهد. ۲) احسان به والدین، امانت‌داری، لقمه حلال، آب دادن به درخت تشنه یا سیراب کردن حیوانات و نیز برطرف کردن آندوه و غصه دیگران زندگی را بهبود می‌بخشد. ۳) ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی، آثار زیان‌باری از جمله نزول بلا و عدم استجاب دعا را به دنبال دارد. ۴) تقوا و ایمان واقعی به خداوند سبب نزول برکات الهی می‌گردد.
- آیه: «وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»
- امام صادق (ع): «مَنْ يَمُوتُ بِالدُّنُوبِ أَكْثَرَ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرَ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ»

آیات و روایات

سوره انبیاء (۳۵)

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبَلُوْكُمْ وَ الشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةٌ وَ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ

هر وجودی چشنده مرگ و شمارا حتماً می‌آزماییم بادی و خوبی آزمایش و به سوی ما بازگردانده می‌شوید

ترجمه روان: هر کسی طعم مرگ را می‌چشد، و قطعاً ما شما را با شر و خیر می‌آزماییم و به سوی ما بازگردانده می‌شوید.**پیام:** ۱) سنت ابتلاء و امتحان الهی (نَبَلُوْكُمْ... فِتْنَةٌ) ۲) این سنت همگانی است. (كُلُّ نَفْسٍ) ۳) مرتبط با حدیث: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ...»

سوره منکبوت (۲)

أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكَوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ

آیا می‌پندارند مردم که رها همین‌که گویند ایمان آوردیم و آن‌ها آزمایش نمی‌شوند.

ترجمه روان: آیا مردم گمان کردند رها می‌شوند همین‌که بگویند ایمان آوردیم و آزمایش نمی‌شوند؟**پیام:** ۱) هر کس ادعای ایمان کند، مورد آزمایش و امتحان الهی قرار می‌گیرد. ۲) سنت امتحان مربوط به همه مردم است (الناس) نه گروهی خاص؛ اقا

چون در این آیه در مورد مؤمنان به‌کار رفته، یک سنت خاص است. ۳) مرتبط با حدیث: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ...»

سوره اسراء (۲۰)

كُلًّا نُمِدُّ هُوَآءًا وَ هُوَآءًا مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا

همه کمک می‌کنیم اینان و اینان از بخشش پروردگارت و نبود بخشش پروردگارت منع شده

ترجمه روان: هر یک از اینان و آنان (دنیا طلبان و آخرت طلبان) را مدد می‌رسانیم از عطای پروردگارت و عطای پروردگارت [از کسی] منع نشده است.**پیام:** ۱) سنت امداد عام الهی ۲) این سنت مخصوص همگان است (خوب‌ها و بدها)

سوره منکبوت (۶۹)

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا وَ كَسَانِي كِتَابًا نُمِدُّ هُوَآءًا وَ هُوَآءًا مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا

و کسانی که تلاش کردند در راه ما حتماً آن‌ها را هدایت می‌کنیم راه‌هایمان و بی‌گمان خداوند همیشه همراه نیکوکاران

ترجمه روان: و کسانی که در راه ما جهاد (و تلاش) کنند، حتماً آنان را به راه‌های خود هدایت می‌کنیم و در حقیقت خداوند با نیکوکاران است.**پیام:** ۱) سنت امداد خاص الهی [توفیق] ۲) شرط بهره‌مندی از هدایت الهی، مجاهدت و تلاش در راه اوست. (علت: جاهدوا فینا - معلول: لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا)

۳) اخلاص در عمل (فینا)

سوره اعراف (۱۸۳-۱۸۴)

وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَشْدُرْ لَهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ وَ أَمْلِي لَهُمْ إِنْ

و کسانی که تکذیب کردند نشانه‌های ما به تدریج گرفتارشان خواهیم نمود از جایی که نمی‌دانند و مهلت می‌دهیم به ایشان بی‌گمان

کیدی متین

نیرنگ من استوار

ترجمه روان: و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند، به تدریج گرفتار عذابشان خواهیم کرد، از آن راه که نمی‌دانند، و به آن‌ها مهلت می‌دهم همانا تدبیر

من استوار است.

پیام: ۱) سنت امداد و استدراج ۲) قرار گرفتن در زمره مُسْتَدْرَجِينَ (استدراج‌شدگان) معلول و نتیجه تکذیب آیات و نشانه‌های الهی است.

سوره انعام (۱۶۰)

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَ لَا يُجْزَى إِلَّا بِمِثْلِهَا وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ

هر کس آورد نیکی پس ده مانند و آورد بدی پس مورد کیفر واقع مگر مانند و مورد ستم واقع برایش آن هر کس نمی‌شود آن ایشان نمی‌شوند

ترجمه روان: کسی که کار نیکی بیاورد ده برابر آن [پاداش] می‌گیرد و کسی که کار بدی بیاورد، جز به اندازه آن کیفر نمی‌شود و بر آنان ستم نمی‌شود.**پیام:** ۱) سنت سبقت رحمت بر غضب خداوند ۲) مرتبط با آیه «پروردگار شما رحمت را بر خود واجب کرده است.» ۳) مرتبط با عبارت «یا مَنْ

سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ»

سورة ابراقا (۹۶)

وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ
وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ	وَأَنْتُمْ

ترجمه روان: و اگر مردم شهرها ایمان آورده و تقوا پیشه می کردند، قطعاً برایشان می گشودیم برکاتی از آسمان و زمین ولی تکذیب کردند، پس آنان را گرفتار ساختیم به [کیفر] آنچه مرتکب می شدند.

پیام: ۱) سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او ۲) ایمان و تقوا کلید گشایش برکات از آسمان‌ها و زمین است. ۳) مرتبط با حدیث: «مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ...»

سورة صود (۱۵-۱۶)

کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می دهیم و کم و کاستی نخواهند دید. اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آنچه انجام می دهند، باطل است.

پیام: ۱) سنت امداد عام الهی ۲) مرتبط با آیه «كُلًّا نُمِدُّ هُوَآءًا وَ هُوَآءًا مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ...»

سورة انعام (۵۳)

پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.

پیام: سنت سبقت رحمت بر غضب خداوند

امام صادق (ع)

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ: به راستی که مؤمن به منزله کفه ترازوست. هر اندازه ایمانش افزوده شود، امتحانش نیز افزوده می شود.

پیام: ۱) سنت امتحان و ابتلاء ۲) بیانگر امتحان خاص مؤمنان ۳) مرتبط با آیات: «أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يَتْرُكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ» و «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُمْ بِالسَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً...»

امیرالمؤمنین (ع)

چه بسا احسان پیایی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریب خورد و خدا هیچ کس را همانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.

پیام: سنت املاء و امهال

امام صادق (ع)

مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ: کسانی که به واسطه گناه می میرند، از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می میرند، بیشترند و کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند، از کسانی که به عمر اصلی زندگی می کنند، بیشترند.

پیام: ۱) سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او ۲) مرتبط با آیه «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا...»

سؤالات امتحان

• • • • بخش اول: از «مفهوم سنت‌های الهی» تا «سنت امداد خاص (توفیق)»

آیات و احادیث

۵۸۵. با توجه به آیه شریفه «أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يَتْرُكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ» هر کس ادعای ایمان کند _____ قرار می گیرد. (شهریور ۹۹ انسانی)

۵۸۶. آیه شریفه «كُلًّا نُمِدُّ هُوَآءًا وَ هُوَآءًا مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا» بیانگر کدام سنت الهی است؟

پُرْتَعَار (دی ۹۹ مشترک، شهریور خارج ۹۹ مشترک، شهریور ۹۸ مشترک و دی ۹۷ مشترک)

۵۸۷. حدیث امام صادق (ع): «إِنَّمَا الْقَوْمُ بِمَنْزِلَةِ كِفَّةِ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ...» به کدام سنت الهی اشاره دارد؟ (خررداد ۱۴۰۰ مشترک)
۵۸۸. آیه شریفه «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» بیانگر کدام سنت الهی است؟ (پُر تکرار (خررداد ۱۴۰۰ مشترک و شهریور و خرداد خارج ۹۸ مشترک)
۵۸۹. آیه شریفه «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوَكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً» بیانگر کدام سنت الهی است؟ (دی ۱۴۰۰ مشترک و شهریور ۱۴۰۰ مشترک)
۵۹۰. با توجه به آیه شریفه «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» خداوند کسانی را که در راه او قدم بردارند به طور خاص _____ می‌کند. (پُر تکرار (خررداد ۱۴۰۱ مشترک، دی ۱۴۰۰ انسانی و دی ۹۷ مشترک)
۵۹۱. با تدبیر در آیات شریفه زیر، پس از ترجمه آیات، پیام‌ها را تکمیل نموده و به سؤالات پاسخ دهید.
«كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوَكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِنَّا نَرْجِعُونَ»
الف) هر انسانی در زندگی خود همواره به وسیله امور _____ یا با امور _____ در معرض _____ است.
ب) آیه به کدام سنت الهی اشاره دارد؟
۵۹۲. با توجه به آیه «أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يَفْتَنُونَ»، به سؤالات زیر پاسخ دهید.
الف) این آیه به سنت _____ اشاره دارد.
ب) این آیه سنت عام است یا خاص؟
۵۹۳. با توجه به آیه «كُلًّا نُمِدُّ هُوَآءًا وَ هُوَآءًا مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا» ترجمه زیر را کامل کنید.
«رحمت واسعة الهی به همه افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار، _____»
۵۹۴. آیه «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»، را ترجمه کنید.
۵۹۵. با دقت در حدیث امام صادق (ع): «إِنَّمَا الْقَوْمُ بِمَنْزِلَةِ كِفَّةِ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ»، به سؤالات زیر پاسخ دهید.
الف) ترجمه کنید.
ب) پیام حدیث چیست؟
۵۹۶. طبق آیات ۱۵ و ۱۶ سوره هود، به سؤالات پاسخ دهید.
«کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می‌دهم و کم و کاستی نخواهند دید. اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هرچه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می‌دهند، باطل است.»
الف) روی آوردن دنیا و لذت‌های دنیوی به برخی انسان‌های گناهکار نشانه _____ نیست.
ب) آیه فوق به کدام یک از سنت‌های الهی اشاره دارد؟

سؤالات درست و نادرست

۵۹۷. در کسب توفیق الهی عوامل درونی مانند داشتن روحیه حق‌پذیری هم نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. (شهریور ۹۹ مشترک)
۵۹۸. براساس سنت «امداد» خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می‌دهد. (خررداد ۱۴۰۰ مشترک)
۵۹۹. قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، زمینه‌ساز حرکت و پویایی انسان و به‌کارگیری اراده و اختیار اوست.
۶۰۰. قانونمندی جهان خلقت فقط مختص پدیده‌های طبیعی است.
۶۰۱. میان افزایش ایمان و سنگینی امتحان، رابطه دوسویه می‌باشد.
۶۰۲. نشان دادن تمایلات درونی افراد با سنت امداد میسر می‌شود.
۶۰۳. هویت و شخصیت انسان‌ها با امدادها ساخته و شناخته می‌گردد.
۶۰۴. سنت حاکم بر هر دو دسته‌ای که به ندای حقیقت پاسخ مثبت می‌دهند یا در مقابل آن می‌ایستند امداد عام الهی است.

سؤالات جای خالی

۶۰۵. امداد خاص خداوند نسبت به کسانی که با نیت پاک قدم در راه حق می‌گذارند سنت _____ الهی نام دارد. (شهریور ۹۹ مشترک)
۶۰۶. عام‌ترین و فراگیرترین قانون خداوند سنت _____ است که شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود. (پُر تکرار (خررداد ۱۴۰۰ مشترک و خرداد ۹۹ خارج)
۶۰۷. قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی _____ الهی است.
۶۰۸. قوانین خاص حاکم بر پدیده‌های جهان در زبان قرآن _____ نامیده می‌شود.
۶۰۹. هویت و شخصیت انسان‌ها با _____ ساخته می‌شود و شناخته می‌گردد.
۶۱۰. امام صادق (ع): «مؤمن به منزله _____ است؛ هر اندازه ایمانش افزوده شود، _____ نیز سنگین‌تر می‌شود.»

۶۱۱. توفیق به معنای _____ است.

۶۱۲. خداوند انسان _____ و _____ را حمایت می‌کند، دست او را می‌گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد.

۶۱۳. امتحان خداوند علیم، برای رشد دادن و به ظهور رساندن _____ و نشان دادن _____ افراد است.

۶۱۴. طبق سنت _____، عمل درست رشد و کمال و عمل غلط، عقب‌ماندگی و خسران ما را به دنبال دارد.

۶۱۵. در کسب توفیق الهی، _____ هم نقش تعیین‌کننده دارد.

۶۱۶. یکی از جلوه‌های توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال _____ و _____ است.

سؤالات دوگزینه‌ای

۶۱۷. قوانین جهان هستی در قرآن کریم با چه نامی شناخته شده و شامل چه بخش‌هایی است؟

الف) سنت‌ها - قوانین جهان خلقت - قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها
ب) آیین‌ها - قوانین مربوط به مادیات - قوانین مربوط به معنویات

۶۱۸. کدام مورد جزو نتایج شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها نمی‌باشد؟

الف) ممتاز شدن دیدگاه ما از دیگران نسبت به وقایع و حوادث جهان
ب) آشنایی ما با نشانه‌های الهی و بهره‌گرفتن از طبیعت

۶۱۹. «قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده مشخص سازد» این عبارت توصیف کدام یک از سنت‌های الهی است؟

الف) سنت امداد
ب) سنت ابتلاء

۶۲۰. امام صادق (ع) چه چیزی را به «کفه ترازو» تشبیه کردند و هدفشان از این تشبیه چه بوده است؟

الف) انسان مؤمن - رابطه میان سطح ایمان و آزمایشات الهی
ب) عمل صالح - اثربخشی عمل صالح در سعادت اخروی

۶۲۱. عبارت قرآنی «اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هرچه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می‌دهند، باطل است» بیانگر سزای چه کسانی است و متناسب با کدام یک از سنت‌های الهی می‌باشد؟

الف) کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند - سنت امداد عام
ب) کسانی که آیات خدا را تکذیب کنند - سنت امداد و استدراج

۶۲۲. اینکه خداوند نیز شرایط و اسباب را چنان فراهم می‌سازد که وی بتواند آسان‌تر به مقصد برسد، تعریف کدام سنت الهی است و لازمه دستیابی به آن کدام است؟

الف) سنت ابتلاء - کسب درجات ایمان
ب) سنت توفیق الهی - تلاش و کوشش

۶۲۳. اینکه «دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم (ص) می‌شنیدند؛ اما این آیات ایمان یکی را تقویت می‌کرد؛ ولی بر لجاجت و کفر دیگری می‌افزود» نمایانگر اثربخشی چه عاملی در کسب توفیق الهی است؟

الف) عوامل درونی
ب) عوامل بیرونی

سؤالات کوتاه پاسخ

۶۲۴. در اصطلاح دینی توفیق به چه معناست؟

(دی، ۹۸ انسانی)

۶۲۵. کدام سنت الهی موجب به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی است؟

پُر تکرار (شهریور ۹۹ مشترک و دی ۹۸ مشترک)

۶۲۶. عام‌ترین و فراگیرترین قانون (سنت) خداوند که شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود، کدام است؟

پُر تکرار (شهریور ۱۴۰۰ انسانی و خرداد ۹۹ انسانی)

۶۲۷. خداوند با چه چیزهایی ما را امتحان می‌کند؟

پُر تکرار (دی ۱۴۰۰ انسانی و شهریور ۹۹ مشترک)

۶۲۸. قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی و زمینه‌ساز چیست؟

۶۲۹. شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علمی مانند فیزیک، شیمی و زیست‌شناسی چه نتایجی دارد؟

۶۳۰. منظور از عام بودن «سنت ابتلاء» چیست؟

۶۳۱. در سنت ابتلاء، عملکرد درست یا نادرست انسان چه نتایجی را به دنبال دارد؟

۶۳۲. علت تشبیه مؤمن به کفه ترازو چیست؟

۶۳۳. در چه صورتی انسان وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص می‌شود؟

۶۳۴. آمادگی برای کسب کمالات برتر معلول چیست؟

۶۳۵. در برابر دعوت انبیا به دین الهی مردم چند دسته می‌شوند؟

۶۳۶. روی آوردن دنیا و لذت‌های دنیوی به برخی انسان‌های گناهکار نشانه چیست؟

۶۳۷. بر اساس سنت امداد، چه کسانی عواقب زیانبار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد؟

تعریف اصطلاح

۶۳۸. امداد خاص (توفیق الهی):

۶۳۹. سنت ابتلاء:

۶۴۰. سنت‌های الهی:

کشف ارتباط

پُر تکرار (خرداد ۱۴۰۰ مشترک، دی ۹۹ مشترک و خرداد ۹۸ مشترک)

(خرداد ۱۴۰۱ انسانی)

(دی ۹۹ انسانی- ترکیبی با درس ۴)

۶۴۱. کدام یک از موارد سمت راست به موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است.)

الف) از راه‌های تقویت اخلاص	○	۱) سنت ابتلاء
ب) دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه خدا	○	۲) سنت امداد عام الهی
ج) عام‌ترین قانون خدا که ثابت و همیشگی است.	○	۳) دریافت پاداش‌های وصف‌نشده
	○	۴) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات

۶۴۲. موارد مرتبط با هم را به یکدیگر وصل کنید. (در سمت چپ یک مورد اضافی است.)

الف) «كُلَّمَا زَيْدٌ فِي إِيمَانِهِ زَيْدٌ فِي بَلَاءِهِ»	○	۱) «تَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةٌ»
ب) «وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»	○	۲) سنت امداد عام الهی
ج) نشان دادن تمایلات درونی افراد	○	۳) سنت سبقت رحمت بر غضب
د) اعطا نعمات دنیوی به همگان	○	۴) «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كِفَّةِ الْمِيزَانِ»
ه) زمینه‌سازی برای رشد و تعالی شخص مؤمن	○	۵) «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءَ وَ هُوْلَاءَ»
	○	۶) «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا»

سؤالات چهارگزینه‌ای

۶۴۳. از آیه شریفه «وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا» کدام مفهوم دریافت می‌شود؟

- ۱) خداوند انسان را در اعمال اخروی یاری می‌کند و بقای انسان به همین امداد الهی است.
- ۲) اهل دنیا برای دنیای خود از خدا مدد می‌گیرند و تمام نتیجه آن را دریافت خواهند کرد.
- ۳) خداوند به هر دو گروه مؤمنان و کافران مدد می‌رساند؛ اما عطای اخروی امداد خاص نام دارد.
- ۴) هر یک از دو گروه دنیاطلبان و آخرت‌طلبان تحت تربیت الهی قرار داشته و عطای خدا بر ایشان افزایه می‌شود.

۶۴۴. کدام آیه شریفه بیانگر این است که «هم دنیاطلبان و هم آخرت‌طلبان» از امکانات دنیا برخوردار می‌شوند و این امر موجب می‌شود که هر کس در مسیری که انتخاب کرده به پیش رود و سرنوشت خود را آشکار نماید؟

- ۱) «أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ لَا يَفْتَنُون»
- ۲) «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةٌ وَ إِنَّا نَرْجِعُونَ»
- ۳) «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءَ وَ هُوْلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»
- ۴) «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ»

۶۴۵. کسی که راه حق را برمی‌گزیند، لوازم و امکانات رسیدن به حق را می‌یابد و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می‌کند، همان را به دست می‌آورد. پیام کدام آیه شریفه مرتبط با این سنت الهی است؟

- ۱) «وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ» ۲) «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا»
- ۳) «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءَ وَ هُوْلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا» ۴) «أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يَفْتَنُونَ»

۶۴۶. آیه شریفه «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ...» به چه موضوعی اشاره دارد و کدام آیه شریفه حاکی از آن است؟

- ۱) سنتی عام که صفات درونی انسان را بروز می‌دهد. - «أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا»
- ۲) سنتی عام که صفات درونی انسان را بروز می‌دهد. - «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءَ وَ هُوْلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ»
- ۳) سنتی خاص که درستی و نادرستی اعمال انسان را مشخص می‌کند. - «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءَ وَ هُوْلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ»
- ۴) سنتی خاص که درستی و نادرستی اعمال انسان را مشخص می‌کند. - «أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا»

(ترکیبی با درس ۲)

۶۴۷. عبارت «لَنَهْدِيَنَّهُمْ سَبِيلَنَا» بیانگر کدام مرتبه از توحید است و کدام مورد از جلوه‌های توفیق الهی را بیان می‌کند؟

- ۱) ولایت - هدایت قطعی به دنبال پیروی صادقانه از عقل
- ۲) ربوبیت - هدایت قطعی به دنبال پیروی صادقانه از عقل
- ۳) ولایت - نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت
- ۴) ربوبیت - نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت

(تجربی ۱۴۰۰)

۶۴۸. سخن امام صادق (ع): «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ...» در تبیین و روشنگری پیرامون کدام آیه شریفه ارائه شده است؟

- ۱) «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سَبِيلَنَا»
- ۲) «لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ»
- ۳) «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً»
- ۴) «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مِثَالِهَا وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا»

۶۴۹. امام صادق (ع) فرمودند: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ...» در تبیین کدام آیه شریفه می‌توان به این روایت استناد کرد و کدام عبارت توضیح مناسبی برای مفهوم آن می‌باشد؟

(انسانی ۱۴۰۰)

- ۱) «أَحْسِبُ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ» - این سنت عام‌ترین قانون خداوند است.
- ۲) «فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ اعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ» - این سنت عام‌ترین قانون خداوند است.
- ۳) «أَحْسِبُ النَّاسَ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ» - قرار گرفتن در دایره این سنت نتیجه عمل خود انسان‌هاست.
- ۴) «فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَ اعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ» - قرار گرفتن در دایره این سنت نتیجه عمل خود انسان‌هاست.

(زبان ۱۴۰۰)

۶۵۰. کدام قانون الهی شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود و مناسب‌ترین توضیح درباره آن کدام است؟

- ۱) ابتلاء - این سنت برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.
- ۲) املاء - این سنت برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.
- ۳) املاء - این قانون برای آگاه شدن از حقیقت درون افراد می‌باشد و زمینه رشد انسان مؤمن را فراهم می‌سازد.
- ۴) ابتلاء - این قانون برای آگاه شدن از حقیقت درون افراد می‌باشد و زمینه رشد انسان مؤمن را فراهم می‌سازد.

۶۵۱. سنت بیان‌شده کدام آیه شریفه عام‌ترین و فراگیرترین قانون خداوند می‌باشد که ثابت و همیشگی است و شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود؟

(خارج انسانی ۱۴۰۰)

- ۱) «وَ أَمَلَى لَهُمُ الْبُيُوتَ الَّتِي بَنَوْا لِنَفْسِهِمْ إِنَّهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِنَا فَجَعَلْنَاهُمْ حِزْبًا مَقْتُومًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»
- ۲) «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءِ وَ هُوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ»
- ۳) «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ»
- ۴) «وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ»

۶۵۲. پیام موجود در عبارت «آن‌کس که تنها زندگی زودگذر دنیا را می‌طلبد آن مقدار از آن را که بخواهیم [و به هرکس که اراده کنیم] می‌دهیم»، در کدام عبارت قرآنی

(ریاضی ۱۴۰۰)

به صراحت و روشنی تبیین شده و مورد تأکید قرار گرفته است؟

- ۱) «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءِ وَ هُوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»
- ۲) «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ»
- ۳) «وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ»
- ۴) «وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَظْلَمُونَ»

۶۵۳. آیه شریفه کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آن‌ها می‌دهیم و کم و کاستی نخواهند دید در راستای تبیین و

(هنر ۱۴۰۰)

تأکید مفهوم موجود در کدام مورد قابل استناد می‌باشد؟

- ۱) «ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْغَبِيْدِ»
- ۲) «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ»
- ۳) «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءِ وَ هُوْلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»
- ۴) «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مِثَالِهَا، وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ»

(انسانی ۹۹)

۶۵۴. آیه شریفه «وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سَبِيلَنَا» مرتبط با کدام مورد است؟

- ۱) داشتن روحیه حق‌پذیری در کسب توفیق الهی نقشی تعیین‌کننده دارد.
- ۲) امداد الهی شامل کسانی می‌شود که با نیت پاک قدم در راه حق می‌گذارند.
- ۳) کسانی که به ندای حقیقت پاسخ مثبت می‌دهند از امداد الهی برخوردار می‌شوند.
- ۴) خداوند به بندگان خود محبت دارد و با همه آنان چه نیکوکار و چه گنهگار با مهربانی رفتار می‌کند.

پاسخ کامل (تشریحی)

۶۵۵. تفاوت امتحان الهی و امتحان بشری را بنویسید.

پُر تکرار (دی ۱۴۰۰ مشترک، خرداد ۱۴۰۰ انسانی، دی ۹۹ مشترک، خرداد ۹۹ انسانی، دی ۹۸ انسانی و دی ۹۷ انسانی)

۶۵۶. سنّت ابتلاء را شرح دهید.

(شهریور ۹۸ انسانی)

۶۵۷. سنّت امداد عام الهی را شرح دهید.

(دی ۹۸ مشترک)

۶۵۸. یکی از جلوه‌های توفیق الهی را بنویسید.

پُر تکرار (شهریور ۹۹ انسانی و دی ۹۷ مشترک)

۶۵۹. شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها چه ثمراتی دارد؟

۶۶۰. موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان الهی یا ابتلاء برای هر فرد، سبب‌ساز چیست؟ با ذکر مثال توضیح دهید.

۶۶۱. با ذکر چند مثال توضیح دهید که خداوند با چه چیزی ما را امتحان می‌کند؟

۶۶۲. در رفتار و عملکرد کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می‌داند با کسی که آن را یک پیشامد طبیعی می‌شمارد، چه تفاوت‌هایی وجود دارد؟

۶۶۳. سنّت «امداد عام الهی» را توضیح دهید.

۶۶۴. در اصطلاح دینی، توفیق به چه معناست؟ توضیح دهید.

۶۶۵. در کسب توفیق الهی، چه عاملی نقش تعیین‌کننده دارد؟ با ذکر مثال توضیح دهید.

۶۶۶. دو مورد از جلوه‌های امداد خاص الهی (توفیق الهی) را توضیح دهید.

بخش دوم از «سنّت سبقت رحمت بر غضب» تا «سنّت تأثیر اعمال در زندگی»

آیات و احادیث

۶۶۷. آیه شریفه «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ» بیانگر کدام سنّت الهی است؟

پُر تکرار (خرداد ۱۴۰۱ انسانی و دی ۹۷ مشترک)

۶۶۸. با توجه به آیه شریفه «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» مطابق با قانون الهی

(خرداد ۹۹ انسانی)

آینده انسان بر اساس _____ رقم می‌خورد.

۶۶۹. حدیث شریف امام صادق (ع) که می‌فرماید: «کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند از کسانی که به عمر اصلی زندگی می‌کنند بیشترند» در بردارنده

(خرداد ۹۸ مشترک)

کدام سنّت الهی است؟

۶۷۰. حدیث شریف امام علی (ع) که می‌فرماید: «چه بسا احسان پیاپی خدا کسی را گرفتار کند و پرده‌پوشی خدا او را مغرور سازد» بیانگر کدام سنّت الهی است؟ (خرداد ۹۹ مشترک)

۶۷۱. با توجه به آیه «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَ أَمَلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ»، به سؤالات زیر پاسخ دهید.

الف) برخی گناهکاران به دست خویش خود را در معرض هلاکت قرار می‌دهند و _____ گرفتار عذاب می‌شوند.

ب) با توجه به آیه فوق، تحلیل کنید که در چه صورتی وفور نعمت نشانه سنّت استدراج است؟

۶۷۲. با توجه به آیه «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مِثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا وَ هُمْ لَا يَنْظَمُونَ»، سؤالات زیر پاسخ دهید. (خرداد خارج ۹۹)

الف) خداوند پاداش کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازه خودش می‌دهد و این نشانه _____ الهی است.

ب) آیه فوق حاکی از کدام یک از سنّت‌های الهی است؟

۶۷۳. با توجه به آیه «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»، به سؤالات زیر پاسخ دهید.

الف) این آیه بیانگر کدام یک از سنّت‌های الهی است؟

ب) با توجه به آیه فوق، تحلیل کنید که حکمت برخی پیشامدهای سخت و ناگوار در زندگی چیست؟

ج) چه مواردی سبب نزول برکات الهی می‌گردد؟

۶۷۴. با تأمل در فرمایش امام صادق (ع): «مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرَ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَمَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرَ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ» به سؤالات زیر پاسخ دهید:

الف) ترجمه کنید.

ب) حدیث فوق به کدام یک از سنّت‌های الهی اشاره دارد؟

ج) طبق تعالیم دینی چه مواردی عمر را افزایش می‌دهد؟

د) طبق تعالیم دینی چه مواردی عمر را کاهش می‌دهد؟

۶۷۵. از دیدگاه امام صادق (ع)، منظور خداوند از عبارت: «سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ» چیست؟

۶۷۶. از دیدگاه امیرالمؤمنین علی (ع):

الف) «احسان پیاپی خدا به بندگان» و «پرده‌پوشی‌اش» و «ستایش مردم» سبب‌ساز چه مواردی در انسان می‌شود؟
ب) سخت‌ترین نوع امتحان خداوند چگونه است؟

سؤالات درست و نادرست

۶۷۷. خداوند با غضب خود، با بندگان رفتار می‌کند و کار نیک را چند برابر پاداش می‌دهد.

۶۷۸. سنت «املاء و استدراج» از سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان در گناه است.

۶۷۹. ایمان به خدا و تقوای واقعی افراد جامعه سبب نزول برکات الهی می‌شود.

۶۸۰. رضایت سریع خداوند از بنده‌ای که از او طلب آموزش کرده است، یکی از نمونه‌های توفیق الهی است.

۶۸۱. تلاش برای کسب روزی حلال و نیکی به والدین، عمر را افزایش می‌دهد.

سؤالات جای خالی

(شهریور ۹۸ انسانی)

۶۸۲. حفظ آبروی بندگان گناهکار و پذیرش عبادت اندک، نمونه‌هایی از سنت _____ است.

۶۸۳. قرار گرفتن در دایره سنت املاء و سنت استدراج نتیجه _____ است.

پُر تکرار (شهریور ۱۴۰۰ مشترک و دی ۹۹ انسانی)

۶۸۴. سنگین شدن بار گناهان و حرکت تدریجی معاندان و غرق‌شدگان در گناه به سوی هلاکت ابدی سنت _____ نام دارد.

۶۸۵. _____ یا _____ به ترتیب از عوامل مؤثر در طول عمر یا کوتاهی آن است.

۶۸۶. به فرموده امام علی (ع): «خدا هیچ‌کس را همانند کسی که به او _____ امتحان و آزمایش نکرده است.»

(دی خارج انسانی ۹۹)

۶۸۷. حرکت تدریجی معاندان و غرق‌شدگان در گناه به سوی هلاکت ابدی، سنت _____ نام دارد.

سؤالات دوگزینه‌ای

۶۸۸. حدیث امام صادق (ع) که می‌فرماید: «کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند از کسانی که به عمر اصلی زندگی می‌کنند بیشتر اند.» که با کدام سنت الهی است؟

پُر تکرار (شهریور ۱۴۰۰ انسانی و خرداد ۹۹ انسانی)

الف) سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او
ب) سنت سبقت رحمت بر غضب

۶۸۹. حدیث امام صادق (ع) که می‌فرماید: «کسانی که به واسطه گناه می‌میرند از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می‌میرند بیشترند.» به کدام سنت الهی مرتبط است؟

پُر تکرار (خرداد ۱۴۰۰ انسانی و دی ۹۹ انسانی)

الف) تأثیر اعمال انسان در زندگی او
ب) سنت سبقت رحمت بر غضب

۶۹۰. تشبیه خداوند به مادری که بر فرزندش سخت می‌گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می‌کند تا او را از اشتباه باز دارد، ناظر بر کدام یک از سنت‌های الهی است؟

الف) سبقت رحمت بر غضب
ب) امداد خاص و توفیق الهی

۶۹۱. عبارت زیر توصیفی از کدام سنت الهی است؟

«مهلته‌ها و نعمت‌ها، با اختیار و اراده خودشان به صورت بلائی الهی جلوه‌گر شده و باعث می‌شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین‌تر شود و به سوی هلاکت ابدی نزدیک‌تر شوند.»

الف) ابتلاء
ب) استدراج

۶۹۲. خداوند در قرآن کریم چه دلیلی را برای «وَ أَقْلَىٰ لَهُمْ» بیان می‌کند؟

الف) «مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»
ب) «إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ»

۶۹۳. افزایش عمر، بهبود زندگی و عدم استجابات دعا به ترتیب بازتاب کدام یک از اعمال انسان است؟

الف) صلح‌رحم و محبت به خویشان - امانت‌داری - ظلم به دیگران
ب) آب‌دادن به درخت تشنه - دادن صدقه - افزایش گناه

(ترکیبی با درس ۲)

۶۹۴. آیه شریفه «وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا» به ترتیب دربردارنده کدام یک از مراتب توحید است؟

الف) توحید در ولایت - توحید عملی
ب) توحید عملی - توحید در ربوبیت

سؤالات کوتاه پاسخ

(دی ۹۷ انسانی)

(خرداد ۱۴۰۱ مشترک)

(دی خارج انسانی ۹۹)

۶۹۵. برخی سنت‌های الهی را نام ببرید.

۶۹۶. کدام سنت بیانگر حالت تدریجی حرکت به سوی عذاب الهی است؟

۶۹۷. سنت حاکم بر زندگی «معاندان و غرق‌شدگان در گناه» کدام است؟

۶۹۸. آموزش برخی گناهان با انجام کار نیک، به کدام سنت الهی اشاره دارد؟

۶۹۹. آنجا که خداوند بر کسی غضب می‌کند از چه دریچه‌ای است؟

۷۰۰. نمونه‌هایی از سبقت رحمت خدا بر غضب او را نام ببرید.

۷۰۱. خداوند عمل نیک و کار بد را چگونه جزا می‌دهد؟

۷۰۲. قرار گرفتن در دایره سنت املاء و سنت استدراج نتیجه چیست؟

۷۰۳. بر اساس تعالیم دینی چه مواردی سبب نزول بلا و عدم استجاب دعا می‌شود؟

۷۰۴. بر اساس تعالیم دینی نزول برکات الهی معلول چیست؟

۷۰۵. براساس تعالیم الهی، تأثیر هر یک از اعمال زیر را بر زندگی انسان‌ها مشخص کنید.

- (الف) ظلم به دیگران
(ب) تقوا و ایمان
(ج) محبت به خویشان
(د) احسان به والدین

۷۰۶. وقتی انسان کار نیک یا بدی انجام می‌دهد، به ترتیب خداوند به فرشته‌اش چه فرمانی می‌دهد؟

۷۰۷. به فرموده امام علی (ع) به ترتیب چه عواملی ممکن است سبب گرفتاری، غرور و فریب انسان شوند؟

۷۰۸. بنا به فرمایش امیرالمؤمنین علی (ع)، سخت‌ترین نوع امتحان و آزمایش الهی چگونه است؟

تعریف اصطلاح

۷۰۹. سنت استدراج:

۷۱۰. سنت سبقت رحمت بر غضب:

کشف ارتباط

۷۱۱. موارد مرتبط را به هم وصل کنید. (در سمت چپ یک مورد اضافی است.)

الف) سنت امداد	۱) به ظهور رساندن استعدادها
ب) سنت املاء	۲) دستگیری از انسان تلاشگر
ج) سنت ابتلاء	۳) فرو رفتن در فساد
د) سنت توفیق	۴) آشکار شدن باطن
	۵) غوطه‌ور شدن در گناهان

(شهریور ۹۸ مشترک)

۷۱۲. هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است.)

الف) حمایت خدا از انسان تلاشگر و مجاهد	۱) ابتلاء
ب) ساخته و شناخته شدن هویت و شخصیت انسان‌ها	۲) امداد خاص
ج) سنت حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدن در گناه	۳) استدراج
	۴) املاء امهال

۷۱۳. هر یک از عبارت‌های سمت راست با کدام یک از عبارت‌های سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است.) (شهریور ۹۹ مشترک. ترکیبی با درس ۵)

الف) مشارکت چند عامل به صورت مجموعه و با همکاری یکدیگر برای پیدایش یک پدیده	۱) سنت «سبقت رحمت بر غضب»
ب) اثرگذاری عوامل در یکدیگر برای پیدایش یک پدیده	۲) سنت «املاء و استدراج»
ج) پروردگار شما رحمت را بر خود واجب کرده است.	۳) علل طولی
د) از جمله سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان در گناه	۴) سنت «ابتلاء» یا امتحان الهی
	۵) علل عرضی

(دی ۱۴۰۰ انسانی)

۷۱۴. هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (در سمت چپ یک مورد اضافی است.)

الف) از سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان	⊙	۱) سنت امداد خاص	⊙
ب) رضایت سریع خدا از کسی که طلب آموزش کرده	⊙	۲) سنت املاء و استدراج	⊙
ج) حمایت خدا از انسان تلاشگر و مجاهد	⊙	۳) سنت رحمت بر غضب	⊙
		۴) سنت امداد عام الهی	⊙

۷۱۵. موارد مرتبط با هم را به یکدیگر وصل کنید. (در سمت چپ دو مورد اضافی است.)

الف) «مَنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»	⊙	۱) «لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ»	⊙
ب) «مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ»	⊙	۲) سنت امداد عام الهی	⊙
ج) «فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا»	⊙	۳) احسان پیاپی خداوند	⊙
د) تلاش و مجاهدت انسان	⊙	۴) «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ»	⊙
		۵) خداوند، رحمت را بر خودش واجب کرد.	⊙
		۶) «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا»	⊙

سوالات چهارگزینه‌ای

۷۱۶. آیه شریفه «وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» با کدام آیه هم‌مفهوم است و به چه موضوعی اشاره دارد؟

- ۱) «ذَلِكُمْ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيكُمْ وَ أَنْ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ» - عامل محرومیت‌های مردم، اعمال خود آن‌هاست.
- ۲) «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ» - عامل محرومیت‌های مردم، اعمال خود آن‌هاست.
- ۳) «ذَلِكُمْ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيكُمْ وَ أَنْ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ» - انسان‌ها در دنیا نتیجه اعمال خودشان را خواهند دید.
- ۴) «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ» - انسان‌ها در دنیا نتیجه اعمال خودشان را خواهند دید.

۷۱۷. «آموزش برخی گناهان با انجام کار نیک»، «نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت» و «ساختن و شناختن هویت و شخصیت انسان»، به ترتیب مرتبط با کدام سنت‌های الهی است؟

۱) توفیق الهی - امداد الهی - امتحان الهی	⊙	۲) سبقت رحمت بر غضب - توفیق الهی - امتحان الهی	⊙
۳) سبقت رحمت بر غضب - توفیق الهی - امداد الهی	⊙	۴) امداد الهی - توفیق الهی - سبقت رحمت بر غضب	⊙

۷۱۸. از آیه شریفه «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يَجْزِي إِلَّا مِثْلُهَا وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ» کدام مفهوم دریافت می‌شود و با کدام سنت مرتبط است؟ (زبان ۹۹)

- ۱) کارهای نیک و بد همراه انسان است و در قیامت از او جدا نمی‌شود. - سبقت رحمت بر غضب
- ۲) کارهای نیک و بد همراه انسان است و در قیامت از او جدا نمی‌شود. - تأثیر اعمال در زندگی انسان
- ۳) اگر کسی در دنیا کار نیکی یا بدی انجام داد، قطعاً در دنیا نتیجه‌اش را می‌بیند. - سبقت رحمت بر غضب
- ۴) اگر کسی در دنیا کار نیکی یا بدی انجام داد، قطعاً در دنیا نتیجه‌اش را می‌بیند. - تأثیر اعمال در زندگی انسان

۷۱۹. به ترتیب آیه شریفه «افرادی که در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می‌دهند باطل است» و روایت «چه بسا احسان پیاپی خدا کسی را گرفتار کند و پرده پوشی خدا او را مغرور سازد» به کدام سنت الهی اشاره دارند؟ (خارج ۱۴۰۰)

۱) امداد عام الهی - املاء و استدراج	⊙	۲) ابتلاء - املاء و استدراج	⊙
۳) ابتلاء - امداد خاص توفیق الهی	⊙	۴) امداد عام الهی - امداد خاص توفیق الهی	⊙

۷۲۰. حضرت علی (ع) می‌فرماید: «چه بسا احسان پیاپی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریفته و شیفته خود گردد و خدا هیچ‌کس را همانند او امتحان و آزمایش نکرده است.» با توجه به فرمایش حضرت، کدام سنت الهی شامل او می‌شود و نتیجه چیست؟ (تجربی ۹۹)

۱) ابتلاء - «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»	⊙	۲) املاء - «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»	⊙
۳) ابتلاء - «وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»	⊙	۴) املاء - «وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»	⊙

۷۲۱. آنان که راه باطل را برمی‌گزینند و با حق، عناد و دشمنی می‌ورزند، گرفتار کدام سنت می‌شوند و کدام آیه شریفه حاکی از آن است؟ (هنر ۹۸ با کمی تغییر)

۱) املاء - «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»	⊙
۲) امداد - «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»	⊙
۳) املاء - «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءَ وَ هُوْلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا...»	⊙
۴) امداد - «كُلًّا نُمِدُّ هُوْلَاءَ وَ هُوْلَاءَ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا...»	⊙

(ریاضی ۹۸)

۷۲۲. چه کسانی گرفتار سنت استدراج می‌شوند و این سنت چگونه ایشان را گرفتار عذاب نموده است؟

- (۱) «أهل القرى» - «هم لا يظلمون»
 (۲) «الذين كذبوا بآياتنا» - «هم لا يظلمون»
 (۳) «أهل القرى» - «من حيث لا تعلمون»
 (۴) «الذين كذبوا بآياتنا» - «من حيث لا تعلمون»

۷۲۳. از آیه شریفه «و لو أن أهل القرى آمنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الأرض و لكن كذبوا فأخذناهم بما كانوا يكسبون» کدام مفهوم دریافت می‌شود؟ (ریاضی ۹۹)

- (۱) شناخت و معرفت به خداوند سبب نزول برکات الهی می‌شود و دروغ شمردن آیات الهی باعث نزول عذاب است.
 (۲) ایمان و تقوای جمعی سبب نزول برکات الهی می‌شود و عامل محرومیت‌های مردم، اعمال خود آن‌هاست.
 (۳) نداشتن ایمان و تقوای الهی سبب می‌شود که جامعه از نعمت‌های مادی مانند نزول باران بی‌بهره شود.
 (۴) صرف توجه به امور معنوی و باورهای دینی مردم باعث شکوفایی زندگی مادی و معنوی مردم می‌شود.

۷۲۴. آیه شریفه «و لو أن أهل القرى آمنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الأرض» ناظر بر کدام سنت الهی است و با کدام روایت، هم‌مفهوم است؟ (هنر ۹۹)

- (۱) تأثیر اعمال انسان در زندگی او - «من يموت بالذنوب أكثر يموت بالأجل»
 (۲) توفیق الهی از امداد عام خداوند - «من يموت بالذنوب أكثر يموت بالأجل»
 (۳) تأثیر اعمال انسان در زندگی او - «من يعيش بالاحسان أكثر يموت بالأعمار»
 (۴) توفیق الهی از امداد عام خداوند - «من يعيش بالاحسان أكثر يموت بالأعمار»

(تجربی ۹۸)

۷۲۵. اگر مردم ایمان بیاورند و اهل تقوا باشند چه نتیجه‌ای می‌بینند و در غیر این صورت گرفتار کدام مسئله خواهند شد؟

- (۱) «كلاً نمد هؤلاء و هؤلاء من عطاء ربك» - «و هم لا يظلمون»
 (۲) «لفتحنا عليهم بركات من السماء و الأرض» - «و هم لا يظلمون»
 (۳) «كلاً نمد هؤلاء و هؤلاء من عطاء ربك» - «فأخذناهم بما كانوا يكسبون»
 (۴) «لفتحنا عليهم بركات من السماء و الأرض» - «فأخذناهم بما كانوا يكسبون»

(تجربی ۹۷)

۷۲۶. کدام سنت الهی، تنها حاکم بر زندگی گناهکاران است و کدام آیه مؤید آن می‌باشد؟

- (۱) املاء - «و الذين كذبوا بآياتنا سنستدرجهم من حيث لا يعلمون»
 (۲) املاء - «كل نفس ذائقة الموت و نبلوكم بالشئ و الخیر فتنة»
 (۳) ابتلاء - «كل نفس ذائقة الموت و نبلوكم بالشئ و الخیر فتنة»
 (۴) ابتلاء - «و الذين كذبوا بآياتنا سنستدرجهم من حيث لا يعلمون»

۷۲۷. بر اساس آیات قرآن کریم چه کسانی مشمول رحمت و اسعه الهی خواهند بود؟

- (۱) «من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها»
 (۲) «و الذين جاهدوا فينا لنهذبهم سبلنا»
 (۳) «كلاً نمد هؤلاء و هؤلاء من عطاء ربك»
 (۴) «و لو أن أهل القرى آمنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركات»

۷۲۸. کدام یک از عبارات زیر درست است؟

- (الف) بر اساس قضای الهی، جهان خلقت قانونمند است و پدیده‌ها در دایره قوانین خاصی مسیر تکاملی خود را می‌پیماند.
 (ب) کوچک‌ترین حادثه‌ای که پیرامون ما رخ می‌دهد، امتحانی برای ماست تا روشن شود که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می‌گیریم و چگونه عمل می‌کنیم.
 (ج) امداد عام الهی شامل حال کسانی می‌شود که با نیت پاک، قدم در راه حق می‌گذارند و سعادت آخروی و رضایت پروردگار را هدف خود قرار می‌دهند.
 (د) آموزش گناهان با توبه، آموزش برخی گناهان با انجام کار نیک، حفظ آبروی بندگان گناهکار، پذیرش عبادت اندک و رضایت سریع از کسی که طلب آموزش کرده، از نشانه‌های سنت امداد خاص است.
 (ه) اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آن‌ها فرصتی می‌دهد و آن‌ها این فرصت را وسیله غوطه‌ور شدن در گناهان قرار می‌دهند درگیر سنت استدراج می‌شوند.
 (و) آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.
- (۱) الف - ج - و (۲) ب - ج - د (۳) ب - د - ه (۴) الف - ب - ه

پاسخ کامل (تشریحی)

۷۲۹. با ذکر مثال «سبقت رحمت بر غضب» خداوند را که یکی از سنت‌های الهی است، توضیح دهید.

۷۳۰. یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خداوند که در رابطه با کار نیک و گناهان انسان می‌باشد را توضیح دهید.

پرتکرار (شهریور ۹۹ مشترک، خرداد ۹۸ انسانی و شهریور ۹۸ مشترک)

۷۳۱. سنت املاء و استدراج را شرح دهید.

(دی خارج ۹۹)

۷۳۲. طبق سنت الهی «املاء و استدراج» خداوند با کسانی که با حق دشمنی و لجاجت می‌ورزند، چگونه رفتار می‌کند.

۷۳۳. سنت حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان در گناه چه نام دارد؟ آن را توضیح دهید.

۷۳۴. چگونه اعمال انسان در زندگی او تأثیر می‌گذارد؟ با ذکر حدیثی از امام صادق (ع) توضیح دهید.

۷۳۵. بر اساس تعالیم دینی، برخی از مصادیق «تأثیر اعمال انسان در زندگی او» را بیان کنید.

پاسخ سؤالات درس ۶

۵۸۵. مورد امتحان ۵۸۸. توفیق (امداد خاص)
۵۸۶. امداد عام الهی (امداد) ۵۸۹. امتحان (آزمایش یا ابتلاء)
۵۸۷. امتحان (آزمایش یا ابتلاء) ۵۹۰. هدایت
۵۹۱. الف- شر- نیک- امتحان و آزمایش / ب- سنت عام و فراگیر (امتحان و ابتلاء)
۵۹۲. الف- امتحان و ابتلاء / ب- خاص مؤمنان ۵۹۳. مدد می‌رساند.
۵۹۴. و کسانی که در راه ما جهاد (تلاش) کنند، حتماً آنان را به راه‌های خود هدایت می‌کنید و در حقیقت خداوند با نیکوکاران است.
۵۹۵. الف- به راستی که مؤمن به منزله کفه ترازوست. هر اندازه ایمانش افزوده شود. امتحانش نیز افزوده می‌شود. / ب- رابطه مراتب ایمان و امتحان
۵۹۶. الف- لطف خداوند به آنان / ب- سنت امداد الهی ۵۹۷. درست
۵۹۸. نادرست: پاداش مضاعف به کارهای نیک مربوط به سنت سبقت رحمت بر غضب الهی است. ۵۹۹. درست
۶۰۰. نادرست: قانون مندی جهان (تقدیرات) مربوط به همه مخلوقات از جمله انسان است. ۶۰۱. درست
۶۰۲. نادرست: این امر با سنت ابتلاء و امتحان رخ می‌دهد.
۶۰۳. نادرست: هویت و شخصیت انسان‌ها با امتحان‌ها، ساخته و شناخته می‌شود. ۶۰۴. درست
۶۰۵. توفیق ۶۱۱. آسان نمودن
۶۰۶. ابتلاء ۶۱۲. تلاشگر - مجاهد
۶۰۷. تقدیر الهی ۶۱۳. استعدادها - تمایلات درونی
۶۰۸. سنت‌های الهی ۶۱۴. ابتلاء
۶۰۹. ابتلائات ۶۱۵. عامل درونی
۶۱۰. کفه ترازو - امتحانش ۶۱۶. تلاش - مجاهدت
۶۱۷. الف- سنت‌ها - قوانین جهان خلقت - قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها
۶۱۸. ب- آشنایی ما با نشانه‌های الهی و بهره گرفتن از طبیعت - نتایج شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها عبارت است از: ۱- نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت و به طور کلی همه حوادث زندگی ۲- ممتاز شدن دیدگاه ما از دیگران نسبت به وقایع و حوادث جهان ۳- تأثیر به‌سزا در روابطمان با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران ۶۱۹. ب- سنت ابتلاء
۶۲۰. الف- انسان مؤمن - رابطه میان سطح ایمان و آزمایشات الهی - امام صادق (ع): «انما المؤمن بمنزلة كفة الميزان كلما زيد في إيمانه زيد في بلائه»
۶۲۱. الف- کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند - سنت امداد عام - در قرآن کریم می‌خوانیم: «کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می‌دهیم و کم‌وکاستی نخواهند دید؛ اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هرچه در دنیا کرده‌اند، بر باد رفته و آنچه را که انجام می‌دهند، باطل است.»
۶۲۲. الف- سنت توفیق الهی - تلاش و کوشش ۶۲۳. الف- عوامل درونی ۶۲۴. آسان نمودن
۶۲۵. سنت ابتلاء ۶۲۶. سنت ابتلاء

باغبان، خاک، آب، نور و حرارت دست به دست هم می‌دهند و با مشارکت یکدیگر گل را پدید می‌آورند. یا مثلاً وقتی دو نفر دسته‌های یک گلدان بزرگ را می‌گیرند و جابه‌جا می‌کنند، هرکدام از این دو نفر نیروی خاصی را وارد می‌کند که باعث جابه‌جایی گلدان می‌شود. در هر دو مثال، هر یک از این عوامل و عناصر اثر خاصی را، مستقل از دیگری، اعمال می‌کند تا گل بروید یا گلدان جابه‌جا شود. این‌گونه علل را «علل عرضی» می‌گویند. در علل عرضی، هر عامل به‌طور مستقیم نقش خاصی را برعهده دارد که با نقش دیگری متفاوت است.

۵۸۰. گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این‌گونه است که یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد و عامل دوم در عامل سوم تأثیر می‌کند تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند. برای مثال وقتی شما قلم به دست می‌گیرید و نامه می‌نویسید، چند عامل، در طول هم، در انجام این کار دخالت دارند: اول، قلم که با حرکت خود روی صفحه جملات را می‌نگارد؛ دوم، دست شما که قلم را به حرکت درمی‌آورد؛ سوم، ساختار عصبی بدن شما که موجب حرکت دستتان می‌شود؛ چهارم، اراده شما که مقدم بر سه علت قبلی است؛ پنجم، نفس یا روح شما که اراده از او پدید می‌آید.

کل کار نوشتن را به هر یک از این عوامل می‌توان نسبت داد؛ بدین معنا که اگر هر یک از این عوامل نبود، عمل نوشتن ممکن نمی‌شد، اما هر علتی به ترتیب، علت بودن خود را از عامل بالاتر می‌گیرد. قلم می‌نویسد، اما حرکت آن ناشی از حرکت دست است. حرکت دست به نوبه خود محصول کار دستگاه عصبی است. این کار هم ناشی از اراده و اراده هم از نفس شماست. این علت‌ها را «علل طولی» می‌گویند. در مثال پرورش گل، علت‌ها در عرض هم قرار داشتند (در یک ردیف بودند)، اما در مثال نوشتن، علت‌ها در طول هم هستند (در یک ردیف نیستند، بلکه نسبت به هم در مرتبه‌های مختلف قرار دارند).

۵۸۱. یکی از تقدیرات الهی برای انسان این است که او دارای اختیار باشد؛ یعنی همان‌طور که مثلاً به آب، ویژگی مایع بودن را داده است، به انسان نیز ویژگی مختار بودن را عطا کرده است. به تعبیر دیگر، خداوند این‌گونه تعیین کرده است که انسان کارهایش را «با اختیار انجام دهد» و کسی نمی‌تواند از اختیار، که ویژگی ذاتی اوست، فرار کند؛ حتی اگر بخواهد فرار کند، باز هم این کار اختیاری بوده، چون همین کار را با خواست و اراده خود انجام داده است.

۵۸۲. تقدیر الهی شامل همه ویژگی‌ها، کیفیت‌ها و کلیه روابط میان موجودات می‌شود. اینکه آب در چه درجه‌ای به جوش آید، تعداد الکترون‌های هر عنصر چه تعداد باشد، ماه در کدام مدار دور زمین گردش کند، بدن انسان از چه اعضای تشکیل شود، هر عضوی کدام کار را انجام دهد، همه و همه از تقدیرات الهی است.

۵۸۳. وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر، خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری، تا زمانی که ما به انجام دادن فعلی اراده نکرده‌ایم، آن فعل انجام نمی‌گیرد. در عین حال، وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می‌زند همگی وابسته به اراده خداوند است؛ یعنی اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.

۵۸۴. کسی که تقدیرهای جهان را نبیند و نظم جهان را اتفاق از میان میلیاردها اتفاق دیگر تلقی کند، دچار وحشت می‌شود و یأس و ناامیدی وجود او را فرا خواهد گرفت. نسبت به فردای جهان ناامید است و جهان را محدود به همین دنیای مادی می‌داند. در چنین جهانی، انسان از خود اراده و اختیار ندارد و هر لحظه در معرض حوادث و اتفاقات پیش‌بینی نشده قرار می‌گیرد که منجر به جبرگرایی می‌شود. چنین فردی، دچار پوچی، ترس و وحشت می‌شود و احساس امنیت خاطر از زندگی او رخت برمی‌بندد.

۶۵۱. گزینه ۳: سنت ابتلاء عام‌ترین و فراگیرترین سنت الهی است. عبارت «نَبَلُوكُمْ ... فِتْنَةً» بیانگر امتحان و ابتلاء الهی است.

۶۵۲. گزینه ۱۱: این عبارت بیانگر امداد عام، یعنی اینکه خداوند چه به خوبها و چه به بدها در دنیا نعمت می‌دهد. عبارت «كُلًّا نُمِدُّ: همه را یاری می‌کنیم»، بیانگر این سنت الهی است.

۶۵۳. گزینه ۳: این عبارت بیانگر سنت امداد عام الهی است. اینکه کسانی که دنیاطلبند، در همین دنیا نتیجه انتخابشان را می‌بینند. در اینجا نیز آیه «كُلًّا نُمِدُّ...» نیز بیانگر سنت امداد عام الهی است.

۶۵۴. گزینه ۱۱: عبارت «لِنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا» که بیانگر هدایت الهی برای اهل تلاش و مجاهدت «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا» است، همان سنت توفیق الهی است. یکی از عوامل مهم در کسب توفیق الهی، داشتن روحیه حق‌پذیری است.

۶۵۵. در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم از طریق امتحان کردن آن‌ها به آگاهی لازم برسیم. ولی امتحان خدا برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

۶۵۶. ابتلاء به معنای امتحان است و در اینجا به معنای قرار دادن فرد در موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده مشخص سازد. امتحان خداوند برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

۶۵۷. وقتی انبیا مردم را به دین الهی فرا می‌خوانند مردم در برابر آن‌ها دو دسته می‌شوند دسته‌ای به ندای حق پاسخ مثبت می‌دهند و دسته‌ای لجاجت می‌ورزند و در مقابل حق می‌ایستند خداوند سنت خود را بر این قرار داده که هر کس هر راهی را برگزیند بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده، استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود و باطن خود را آشکار کند.

۶۵۸. ۱- نصرت الهی و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. خداوند انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می‌کند دست او را می‌گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد. ۲- ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می‌باشد مانند یافتن دوست خوب شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیرگذار و هدایتگر.

۶۵۹. شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها، موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت و به‌طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد و بالاخره این شناخت در روابطمان با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران تأثیر بسزایی دارد.

۶۶۰. موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان الهی یا ابتلا سبب ورود فرد به مرحله‌ای برتر می‌شود و او را با امتحان‌های جدیدتر روبه‌رو می‌کند؛ درست مانند دانش‌آموزی که با موفقیت در هر امتحانی وارد مرحله‌ای بالاتر از امتحانات می‌گردد تا به موفقیت نهایی برسد.

۶۶۱. خداوند با هر امر خیر و شری ما را می‌آزماید؛ بیماری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشکسالی و به‌طور کلی هر حادثه شیرین و تلخ، مواد امتحانی ما به حساب می‌آیند و نحوه مواجهه ما با آن‌ها پیروزی یا شکست ما را رقم می‌زند و مهبلی امتحانی دیگر می‌سازد.

۶۶۲. ۱- کسی که مصیبت را امتحان الهی می‌داند، در برابر مصیبت صبر و شکیبایی می‌ورزد، اما کسی که اعتقادی به این مسئله ندارد، بی‌تلی می‌کند و تحمل مواجه شدن با مصیبت را ندارد. ۲- کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می‌داند، گرفتار یأس و ناامیدی نمی‌شود، زیرا می‌داند خداوند همه این سختی و مشقات را به بهترین شکل جبران می‌کند، اما کسی که این نگاه را ندارد، سریع دچار بحران‌های روحی، یأس و افسردگی می‌شود. ۳- کسی که مصیبت را امتحان الهی می‌داند، مصیبت و گرفتاری را پله‌ای برای رشد معنوی خود می‌داند.

۶۲۷. خداوند با هر امر خیر یا شری ما را می‌آزماید.

۶۲۸. تجلی تقدیر الهی و زمینه‌ساز حرکت و پویایی انسان و به کارگیری اراده و اختیار اوست.

۶۲۹. سبب آشنایی ما با نشانه‌های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می‌شود.

۶۳۰. یعنی شامل همه انسان‌ها در همه دوران باشد.

۶۳۱. عمل درست، رشد و کمال و عمل نادرست، عقب ماندگی و خسران ما را به دنبال دارد.

۶۳۲. زیرا هر اندازه ایمانش افزوده شود، امتحانش نیز سنگین تر می‌شود.

۶۳۳. بنا به سنت ابتلاء، اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند، وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص آن می‌شود.

۶۳۴. به میزانی که انسان در آزمون‌های اولیه سربلند بیرون آید، قدم در آزمون‌های بعد می‌گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می‌شود.

۶۳۵. دو دسته: دسته‌ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می‌دهند و هدایت الهی را می‌پذیرند و دسته‌ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می‌ایستند.

۶۳۶. نشانه لطف خداوند به آنان نیست.

۶۳۷. کسانی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می‌کنند.

۶۳۸. امداد خاص خدای متعال نسبت به آنان که با نیت پاک قدم در راه حق گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار دهند توفیق الهی نام دارد.

۶۳۹. در لغت به معنای امتحان است و در اصطلاح دینی به معنای قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی و نادرستی آنچه را ادعا کرده مشخص سازد.

۶۴۰. قوانینی که زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها را در برمی‌گیرد. قرآن کریم از این قوانین با عنوان «سنت‌های الهی» یاد کرده و مردم را به شناخت آن‌ها، به‌خصوص سنت‌های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است.

۶۴۱. الف- ۴ / ب- ۳ / ج- ۱

۶۴۲. الف- ۴ / ب- ۵ / ج- ۱ / د- ۲ / ه- ۶

۶۴۳. گزینه ۴: این عبارت در انتهای آیه سنت امداد الهی آمده است و مطابق این سنت، خداوند در دنیا (نه آخرت) به هر دو گروه دنیاطلبان و آخرت‌طلبان فیض و بخشش دارد و حتی اگر دنیاطلبان مخالف خدا هم باشند بخشی از دنیا (نه همه آن) را به ایشان می‌دهد.

«كُلًّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»

۶۴۴. گزینه ۳: این آیه با عبارت «كُلًّا نُمِدُّ» اشاره به سنت امداد عام الهی دارد که در آن هر دو گروه دنیاطلبان و آخرت‌طلبان از امکانات دنیوی بهره‌مند می‌گردند.

۶۴۵. گزینه ۳: اینکه گروهی از انسان‌ها که اهل حق‌طلبی هستند و به آن می‌رسند و گروهی دیگر که دنیاطلب‌اند نیز همان را به دست می‌آورند، تعبیر دیگری از سنت امداد عام الهی است که در آیه قرآن کریم با عبارت «كُلًّا نُمِدُّ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ...» آمده است.

۶۴۶. گزینه ۱۱: این آیه مربوط به سنت ابتلاء است (نبلوکم) که سنتی عام و همگانی است. آیه «أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا...» نیز مربوط به همین سنت است که در انتهای آن عبارت «وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ» آمده است. ریشه «بلا» و «فتنه» بیانگر سنت ابتلاء است.

۶۴۷. گزینه ۴: هدایت الهی و به‌طور کلی کارهای خداوند به‌جز خالقیت، شامل توحید در ربوبیت می‌شود. یکی از جلوه‌های توفیق الهی هدایت به دنبال تلاش و مجاهدت انسان‌هاست. «وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا»

۶۴۸. گزینه ۳: هر دو عبارت درباره سنت ابتلاء است.

۶۴۹. گزینه ۱۱: هر دو عبارت در مورد سنت ابتلاء است که عام‌ترین قانون خداوند است.

۶۵۰. گزینه ۱۱: باید توجه داشته باشید که خداوند از درون افراد باخبر است و نیازی به امتحان کردن ایشان ندارد.

۶۷۸. درست

۶۷۹. درست

۶۸۰. نادرست: این عبارت بیانگر «سنت سبقت رحمت بر غضب الهی» است.

۶۸۱. نادرست: احسان به والدین، امانت‌داری، لقمه حلال، آبدادن به درخت تشنه یا سیراب کردن حیوانات و نیز برطرف کردن اندوه و غصه دیگران سبب بهبود زندگی انسان می‌شود.

۶۸۲. سنت سبقت رحمت بر غضب ۶۸۸. الف- سنت تأثیر اعمال انسان

۶۸۳. عمل خود انسان‌ها در زندگی او

۶۸۴. استدراج ۶۸۹. الف- تأثیر اعمال انسان در

زندگی او

۶۸۵. نیکوکاری - گناه ۶۸۶. مهلت داده

۶۸۷. املاء و استدراج ۶۹۰. الف- سبقت رحمت بر غضب

۶۹۱. ب- استدراج

۶۹۲. ب- «لَنْ كَيْدِي مَتِينٌ» - «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَأَنْظِي لَهُمْ أَنْ كَيْدِي مَتِينٌ»

۶۹۳. الف- صله رحم و محبت به خویشان - امانت‌داری - ظلم به دیگران - صله رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می‌دهد و قطع رحم و بی‌محبتی به خویشان عمر را کاهش می‌دهد. احسان به والدین، امانت‌داری، لقمه حلال، آبدادن به درخت تشنه یا سیراب کردن حیوانات و نیز برطرف کردن اندوه و غصه دیگران زندگی را بهبود می‌بخشد. ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی، آثار زیان‌باری از جمله نزول بلا و عدم استجاب دعا را به دنبال دارد.

۶۹۴. ب- توحید عملی - توحید در ربوبیت - «جاهدو» بیانگر کار خوب انسان‌ها و توحید عملی است و «أنهذيتهم» بیانگر کار خداوند و توحید در ربوبیت است.

۶۹۵. ۱- سنت ابتلاء ۲- امداد عام الهی ۳- امداد خاص (توفیق الهی) ۴- سبقت رحمت بر غضب ۵- املاء و استدراج ۶- تأثیر اعمال انسان در زندگی او

۶۹۶. استدراج ۶۹۸. سبقت رحمت بر غضب

۶۹۷. سنت املاء و استدراج ۶۹۹. باز هم از دریچه لطف و رحمت است.

۷۰۰. آموزش گناهان با توبه، آموزش برخی گناهان با انجام کار نیک، حفظ آبروی بندگان گناهکار، پذیرش عبادت اندک و رضایت سریع از کسی که طلب آموزش کرده است. ۷۰۱. عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می‌دهد. ۷۰۲. نتیجه عمل خود انسان‌هاست. بنابراین باید بکوشیم که در دایره این سنت‌ها قرار نگیریم تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم.

۷۰۳. ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی

۷۰۴. تقوا و ایمان واقعی به خداوند سبب نزول برکات الهی می‌گردد.

۷۰۵. الف- نزول بلا و عدم استجاب دعا / ب- نزول برکات الهی / ج- افزایش عمر / د- بهبود بخشیدن به زندگی

۷۰۶. اینکه فوراً آن کار نیک را ثبت کند، اما در ثبت گناه صبر کند تا شاید بنده‌اش توبه کند و جبران نماید.

۷۰۷. پرده‌پوشی خدا، ستایش مردم و احسان پیاپی خدا

۷۰۸. خدا هیچ‌کس را همانند کسی که به او مهلت داده امتحان و آزمایش نکرده است. (مهلت دادن، سنت املاء یا امهال)

۷۰۹. از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند. او به بندگان خود اعلام می‌کند که پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است. یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی غضب می‌کند، باز هم از دریچه لطف و رحمت می‌باشد. مانند مادری که بر فرزندش سخت می‌گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می‌کند تا او را از اشتباه بازدارد و به هیچ وجه قصد انتقام‌گیری از فرزند خود ندارد. به همین دلیل است که راه بازگشت گناهکار به خدا همیشه باز است. ۷۱۰. انسانی که، به دام گناه می‌افتد خداوند برای او شرایطی فراهم می‌کند تا توبه کند، اما اگر کسانی چنان در گناه پیش روند که از کار خود خرسند باشند، خداوند

پس با مواجهه صحیح با این مصیبت برایمان خود می‌افزاید، اما کسی که این نگاه را ندارد، با هر مصیبتی به خداوند گمان بد می‌برد و از خدا دورتر می‌شود.

۶۶۳. وقتی انبیا مردم را به دین الهی فرا می‌خوانند مردم در برابر این دعوت دو دسته می‌شوند: دسته‌ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می‌دهند و هدایت الهی را می‌پذیرند و دسته‌ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می‌ایستند. خداوند، سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده (مانند قدرت اراده، توان جسمی و فکری، امکانات موجود در جهان خلقت و...) استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود و باطن خود را آشکار کند. در واقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته‌ها و هدف‌های هر دو گروه را فراهم کرده است. حال، کسی که راه حق را می‌گزیند لوازم و امکانات رسیدن به حق را می‌یابد و مراتب کمال را می‌پیماید و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می‌کند همان را به دست خواهد آورد.

۶۶۴. توفیق به معنای آسان نمودن است؛ یعنی همراه با سعی و تلاشی که انسان از خود نشان می‌دهد، خداوند نیز شرایط و اسباب را چنان فراهم می‌سازد که وی بتواند آسان‌تر به مقصد برسد.

۶۶۵. بله؛ برای مثال، دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم (ص) می‌شنیدند، اما این آیات، ایمان یکی را تقویت می‌کرد ولی بر لجاجت و کفر دیگری می‌افزود؛ و مثال دیگر: دو نفر با هم از کنار مسجدی می‌گذرند و صدای اذان را می‌شنوند، یکی به مسجد می‌رود تا نماز اول وقت خود را بخواند و دیگری بدون توجه از کنار مسجد می‌گذرد.

۶۶۶. یکی از جلوه‌های توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. خداوند انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می‌کند، دست او را می‌گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد. از جلوه‌های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می‌باشد. مانند یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیرگذار و هدایتگر و پیدا کردن توفیق توبه و استغفار.

۶۶۷. استدراج ۶۶۹. تأثیر اعمال انسان در زندگی

۶۶۸. سنت تأثیر اعمال او در دنیا ۶۷۰. سنت استدراج

۶۷۱. الف- به تدریج / ب- زمانی که انسان به جای استفاده از نعمت‌ها در جهت رضای خداوند و بندگی او، بیشتر در فساد و گناه فرو رود و به تدریج از خداوند فاصله گیرد و به سوی شقاوت گام بردارد.

۶۷۲. الف- رحمت / ب- سنت سبقت رحمت بر غضب

۶۷۳. الف- سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او / ب- اعمال اختیاری خود انسان‌ها موجب می‌شود که به جای لطف و رحمت و نعمت الهی به آن‌ها، گرفتار سختی و مصیبت و محرومیت از لطف الهی شوند. / ج- تقوا و ایمان واقعی

۶۷۴. الف- کسانی که به واسطه گناه می‌میرند از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می‌میرند، بیشترند و کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند، از کسانی که به عمر اصلی زندگی می‌کنند، بیشترند. / ب- تأثیر اعمال انسان در زندگی او / ج- صله رحم، محبت به خویشان، دادن صدقه / د- قطع صله رحم و بی‌محبتی به خویشان ۶۷۵. هنگامی که خداوند خیر بنده‌اش را بخواهد، اگر بنده گناهی مرتکب شود او را گوشمالی می‌دهد تا به یاد توبه بیفتد و هنگامی که شر بنده‌اش [بنده‌ای که غرق گناه شده است] را بخواهد، بعد از انجام گناه نعمتی به او می‌بخشد تا استغفار را فراموش کند و به راه خود ادامه دهد. این همان نعمت است که خداوند فرموده: «سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»

۶۷۶. الف- چه بسا احسان پیاپی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده‌پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریب خورد. / ب- خدا هیچ‌کس را همانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.

۶۷۷. نادرست: خداوند با رحمت خود با بندگان رفتار می‌کند.

۷۲۷. گزینه ۱: منظور از «رحمت واسعة الهی» لطف خداوند به همه انسان‌ها چه خوب‌ها و چه بدهاست که در سنت سبقت رحمت بر غضب آمده است. آیه شریفه «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا» ناظر بر این سنت الهی است. ۷۲۸. گزینه ۴

بررسی سایر عبارات: عبارت «الف»: بر اساس تقدیر الهی... درست است. عبارت «ج»: «امداد خاص» درست است.

عبارت «د»: «سنت سبقت رحمت بر غضب الهی» درست است.

۷۲۹. از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند. او به بندگان خود اعلام می‌کند که پروردگار شما رحمت را بر خود واجب کرده است. یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی غضب می‌کند باز هم از دریچه لطف و رحمت می‌باشد. مانند مادری که بر فرزندش سخت می‌گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می‌کند تا او را از اشتباه بازدارد و به هیچ وجه قصد انتقام‌گیری از فرزند خود را ندارد. به همین دلیل است که راه بازگشت گناهکار به خدا همیشه باز است. ۷۳۰. وقتی انسان کار نیکی انجام می‌دهد، خداوند به فرشته‌اش فرمان می‌دهد که فوراً آن را ثبت نماید، اما وقتی گناهی مرتکب می‌شود از فرشته خود می‌خواهد صبر کند تا بنده‌اش توبه کند و جبران نماید و در صورتی که بنده توبه نکرد آن گناه را ثبت نماید. همچنین خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می‌دهد.

۷۳۱. اگر کسانی چنان در باطل و گناه پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آن‌ها فرصتی می‌دهد و بر امکانات و نعمت‌های آنان می‌افزاید.

۷۳۲. انسانی که، به دام گناه می‌افتد خداوند برای او شرایطی فراهم می‌کند تا توبه کند، اما اگر کسانی چنان در گناه پیش روند که از کار خود خرسند باشند، خداوند به آن‌ها فرصت می‌دهد و آن‌ها با اختیار خود این فرصت را وسیله غوطه‌ور شدن در گناهان قرار می‌دهند. به طوری که اگر در ابتدا اندک امیدی وجود داشت که نور حق در دلشان بتابد به تدریج چنین امیدی بر باد رفته و به شقاوت ابدی گرفتار می‌شوند. این سنت حاکم بر زندگی معاندان و گناهکاران است.

۷۳۳. خداوند برای انسانی که به دام گناه می‌افتد شرایطی را فراهم می‌کند که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید؛ حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می‌گذرد. اما اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزیدند، خداوند به آن‌ها فرصتی می‌دهد و آن‌ها این فرصت را وسیله غوطه‌ور شدن در تاریکی‌ها قرار می‌دهند. به طوری که اگر در ابتدا اندک امیدی وجود داشت که نور حق در دلشان بتابد، به تدریج چنین امیدی بر باد رفته و به شقاوت ابدی گرفتار می‌شوند. در حقیقت، مهلت‌ها و امکانات، با اختیار و اراده خودشان به صورت بلای الهی جلوه‌گر شده و باعث می‌شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین‌تر شود. این سنت که از جمله سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان در گناه است، سنت «املاء» و «استدراج» نام دارد.

۷۳۴. رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.

به طور مثال، امام صادق (ع) می‌فرماید: «کسانی که به واسطه گناه می‌میرند از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می‌میرند، بیشترند و کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند، از کسانی که به عمر اصلی زندگی می‌کنند، بیشترند». ۷۳۵. در تعالیم دینی آمده است که صلوة رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می‌دهد و قطع رحم و بی‌محبتی به خویشان عمر را کاهش می‌دهد احسان به والدین، امانت‌داری، لقمه حلال، آب دادن به درخت تشنه یا سیراب کردن حیوانات و نیز برطرف کردن آندوه و غصه دیگران زندگی را بهبود می‌بخشد ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی، آثار زیانباری از جمله نزول بلا و عدم استجابت دعا را به دنبال دارد. همان‌طور که تقوا و ایمان واقعی به خداوند سبب نزول برکات الهی می‌شود.

به آن‌ها فرصت می‌دهد و آن‌ها با اختیار خود این فرصت را وسیله غوطه‌ور شدن در گناهان قرار می‌دهند. به طوری که اگر در ابتدا اندک امیدی وجود داشت که نور حق در دلشان بتابد به تدریج چنین امیدی بر باد رفته و به شقاوت ابدی گرفتار می‌شوند. این سنت حاکم بر زندگی معاندان و گناهکاران است.

۷۱۱. الف- ۴ / ب- ۵ / ج- ۱ / د- ۲
۷۱۲. الف- ۲ / ب- ۳ / ج- ۱

۷۱۵. الف- ۳ / ب- ۱ / ج- ۵ / د- ۶

۷۱۶. گزینه ۱: این آیه شریفه در مورد سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی اوست. از طرفی آیه شریفه «ذلک بما قَدَّمْتُمُ آبِدِيكُمْ» نیز عاقبت و فرجام انسان را ناشی از اراده خود فرد می‌داند. به عبارت دیگر عامل محرومیت‌های مردم اعمال خود آن‌هاست.

رقت کنید: که «لکن کذبوا» در مورد اراده مردم جمعی ایشان است و از طرفی انسان‌ها نتیجه اعمالشان را لزوماً در دنیا نمی‌بینند؛ اما بخشی از آن را قطعاً در دنیا خواهند دید.

۷۱۷. گزینه ۲: آموزش گناهان با توبه ← سبقت رحمت بر غضب

نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت ← توفیق الهی
ساختن و شناختن هویت و شخصیت انسان ← امتحان الهی

۷۱۸. گزینه ۱: این آیه در مورد سنت سبقت رحمت بر غضب الهی است که طبق آن کارهای خوب یا بد انسان تا قیامت همراه اوست؛ اما کارهای خوبش چندین برابر شده و کارهای بد او به همان میزان باقی می‌ماند.

۷۱۹. گزینه ۱: عبارت «در آخرت جز آتش دوزخ ندارند» ناظر بر سنت امداد الهی است که به افراد دنیا طلب، خواسته‌های دنیویشان داده می‌شود اما در آخرت بی‌نصیب و بهره‌اند. «احسان پیایی خداوند» که سبب گرفتاری و غرور فرد می‌شود همان سنت املاء و استدراج است که مخصوص معاندان و غرق‌شدگان در گناه است.

۷۲۰. گزینه ۲: سخن از احسان پیایی خداوند و پرده‌پوشی او که سبب مغرور شدن فرد می‌شود، همان املاء و استدراج (سقوط تدریجی) انسان است که در اینجا عبارت «سَنَسْتَدْرِجُهُمْ...» ناظر بر سنت استدراج است.

۷۲۱. گزینه ۱: عبارت «عناد و لجاجت و دشمنی» مختص بدکارانی است که درگیر سنت استدراج شده‌اند.

۷۲۲. گزینه ۴: در آیات قرآن کریم می‌خوانیم: «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَ أَمْ لِي لَأَهْلِي إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ»

۷۲۳. گزینه ۲: در این آیه شریفه سخن از ایمان و تقوای گروهی از مردم (جمعی) به میان آمده است که سبب نزول برکات (لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ) برای ایشان است و در آخر آیه نیز به سلب نعمت از مردم (أَخَذْنَاهُمْ) به واسطه عملکرد خودشان (بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ) اشاره شده است.

۷۲۴. گزینه ۳: دقت کنید که بخشی از آیه در صورت تست آمده که مربوط به اعطا نعمت‌هاست؛ پس عبارت «مَنْ يَمُوتْ بِالذُّنُوبِ...» که در مورد سلب و گرفتن نعمت‌هاست، در اینجا درست نیست، هرچند که جزو سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی است.

۷۲۵. گزینه ۴: در آیات قرآن کریم می‌خوانیم: «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»: «و اگر مردم شهرها ایمان آورده و تقوا پیشه می‌کردند، قطعاً برایشان می‌گشودیم برکاتی از آسمان و زمین؛ ولی تکذیب کردند پس آنان را گرفتار ساختیم به [کیفر] آنچه مرتکب می‌شدند».

۷۲۶. گزینه ۲: سنت ابتلاء همگانی و عام و برای خوب‌ها و بدها است؛ اما سنت املاء و استدراج مخصوص گناهکاران است.

آیه «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ»، به طور واضح مربوط به سنت املاء و استدراج است.

دی ۱۴۰۱

سؤالات امتحان نهایی نوبت دوم

تاریخ: ۰۵ / ۱۰ / ۱۴۰۱

مدت امتحان: ۸۰ دقیقه

رشته: ریاضی و تجربی

درس: دین و زندگی ۳ (دوازدهم)

ردیف	سؤالات	نمره
۱	الف) با تدبیر در آیات قرآن و حدیث به سؤالات زیر پاسخ دهید. با توجه به مراتب توحید، آیه شریفه «وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ...» پس از کدام مرتبه توحیدی قرار می‌گیرد؟	۰/۵
۲	طبق آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ...» کدام گزینه بیانگر علت نهی مؤمنان از دوستی با دشمنان خداست؟ (۱) «تَلْقَوْنَ إِلَيْهِم بِالْقُوَّةِ» (۲) «وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ» (۳) «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ»	۰/۵
۳	طبق آیه «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لِنَهْدِيَهُمْ لِمَنْ سَبَّلْنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ» جهاد مؤمنان در راه خدا، چه نتایجی برایشان در پی دارد؟	۰/۵
۴	آیه مبارکه «وَمِن آيَاتِهِ إِنَّهُ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا...» بیانگر کدام معیار تمدن اسلامی است؟ (نام معیار)	۰/۵
۵	عمل افراد جامعه اسلامی بر مبنای حدیث نبوی: «بهترین جهاد: سخن حقی است که انسان در مقابل سلطانی ستمگر بر زبان آورده» جامعه را به کدام یک از معیارهای تمدن اسلامی نزدیک می‌کند؟	۰/۵
۶	ب) درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را مشخص کنید. هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خداوند بیشتر شود، احساس نیاز او به خداوند نیز بیشتر می‌گردد.	۰/۲۵
۷	اینکه خداوند پیامبر اکرم (ص) را ولی انسان‌ها معرفی نموده، بدین معناست که ولایت خود را به ایشان واگذار کرده است.	۰/۲۵
۸	بیت «هیچ گویی سنگ را فردا بیا / ورنه نیایی من دهم بد را سزا» بیانگر «مسئولیت‌پذیری» و شهادتی بر اختیار آدمی است.	۰/۲۵
۹	«آشنایی ما با نشانه‌های الهی و بهره گرفتن از طبیعت» از نتایج شناخت ما به سنت‌های حاکم بر زندگی انسان‌هاست.	۰/۲۵
۱۰	یکی از ویژگی‌های فرهنگ علمی دوره اسلامی منحصر نبودن تحصیل علم به طبقه یا قشری خاص بود.	۰/۲۵
۱۱	پذیرش عقاید رهبران کلیسا درباره هر موضوعی به‌جز موضوعات علمی، ضروری بود و مخالفت با آن، کفر تلقی می‌شد.	۰/۲۵
۱۲	ج) جاهای خالی گزاره‌های زیر را با کلمات مناسب کامل کنید. گرچه ما به وجود خداوند به‌عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم اما نمی‌توانیم ..... او را دریابیم.	۰/۲۵
۱۳	هیچ گروهی از مسلمانان، غیر از جریاتی که امروزه به ..... مشهور شده، درخواست از رسول خدا (ص) را شرک‌آلود نمی‌دانند.	۰/۲۵
۱۴	دل سپردن به هوای نفس و کسب رضایت قدرت‌های مادی، انسان را دچار شرک ..... می‌کند.	۰/۲۵
۱۵	«دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات» یکی از راه‌های ..... است.	۰/۲۵
۱۶	بنا به فرمایش امام باقر (ع) «برای توبه کردن ..... کافی است.»	۰/۲۵
۱۷	قرآن کریم طبق آیه شریفه «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا» رمز سعادت و رستگاری انسان‌ها را ..... دانسته است.	۰/۲۵
۱۸	د) کشف ارتباط: هر یک از عبارت‌های ستون سمت راست با کدام یک از عبارت‌های ستون سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد اضافی است)	۱
	الف) احسان پیاپی خدا و پرده‌پوشی او و مغرور شدن انسان‌ها ب) ثبت فوری اعمال نیک بندگان توسط فرشتگان الهی ج) ایجاد شرایط و اسباب برای آسان‌تر به مقصد رساندن مؤمنان د) ایجاد شرایط و موقعیت برای بروز صفات درونی افراد	○ (۱) سنت امداد خاص ○ (۲) سنت امداد عام الهی ○ (۳) سنت ابتلاء ○ (۴) سنت املاء و استدراج ○ (۵) سنت سبقت رحمت بر غضب الهی
۱۹	ه) به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید. چرا رسیدن به معرفت عمیق «خدا را با هر چیزی دیدن» هدفی قابل دسترس به‌ویژه برای نوجوانان و جوانان است؟	۰/۵

سؤالات امتحان نهایی نوبت دوم		دی ۱۴۰۱
درس: دین و زندگی ۳ (دوازدهم)	رشته: ریاضی و تجربی	مدت امتحان: ۸۰ دقیقه
		تاریخ: ۱۴۰۱ / ۱۰ / ۰۵

۰/۵	۲۰	مهم‌ترین عامل در تعیین هدف‌ها و رفتارهای انسان چیست؟
۰/۵	۲۱	رسول خدا (ص) در راستای تبیین معیارهای تمدن اسلامی، چگونه افق نگاه انسان‌ها را از محدوده زندگی دنیایی فراتر برد؟
۰/۵	۲۲	چگونه بسیاری از مردم در جوامع غربی دریافته‌اند که نمی‌توان سعادت را تنها در «علم تجربی» جست‌وجو کرد؟
۰/۵	۲۳	و) اصطلاحات زیر را تعریف کنید. حکمت احکام:
۰/۵	۲۴	اخلاص در کاربرد دینی:
۰/۵	۲۵	پیرایش یا تخلیه:
۰/۲۵	۲۶	ز) گزینه درست را انتخاب کنید. کدام گزینه بیانگر آن است که «تکرار توبه» موجب جلب رحمت خداوند می‌شود؟ (۱) «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا» (۲) «الثَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ» (۳) «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَ يُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ»
۰/۲۵	۲۷	کدام گزینه در مورد توبه اجتماعی درست است؟ (۱) لازم نیست که انحراف‌های اجتماعی ضرورتاً در مراحل ابتدایی خود اصلاح شوند. (۲) کوتاهی در انجام «امر به معروف و نهی از منکر» اصلاح جامعه برای تحقق توبه اجتماعی را مشکل می‌سازد. (۳) حساسیت مردم در برابر گناهان اجتماعی، مانع گسترش این گناهان نمی‌شود.
۰/۲۵	۲۸	کدام گزینه درباره وضعیت زنان در دوره قبل از اسلام نادرست است؟ (۱) همچون کالا تلقی می‌شدند. (۲) از حق مالکیت برخوردار بودند. (۳) تولد دختر موجب سرافکنندگی خانواده‌اش بود.
۰/۲۵	۲۹	کدام گزینه از آثار تمدن جدید در حوزه عدل و قسط نمی‌باشد؟ (۱) تأسیس وزارتخانه‌ای با نام وزارت تنهایی (۲) از صحنه خارج شدن حکومت‌های موروثی (۳) آشنایی مردم با حقوق خود در مقابل دولت‌ها
۱	۳۰	ح) احکام: احکام فقهی هر یک از موارد زیر را مشخص کنید. (واجب کفایی - مستحب - واجب - حرام - حلال و جایز) الف) ورزش به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی ب) استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای سرودها و برنامه‌های فرهنگی مفید ج) خریداری و مصرف کالاهای خارجی که سبب وابستگی کشور شود. د) فراهم کردن زیرساخت‌های لازم برای پایگاه‌های ارتباطی بومی و داخلی توسط دولت
۱	۳۱	ط) به سؤالات زیر پاسخ کامل (تشریحی) دهید. در بحث «توحید در ربوبیت»، هنگامی که کشاورز رابطه خود را با خداوند بررسی می‌کند، به چه نتایج می‌رسد؟
۱	۳۲	بیت «برو این دام بر مرغی دگر نه / که عنقا را بلند است آشیانه» بیانگر کدام میوه درخت اخلاص است؟ توضیح دهید.
۱	۳۳	مقصود از «جبران حقوق الهی» در بحث توبه را توضیح دهید.
۱	۳۴	چرا از دیدگاه اسلام «ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع» حرام دانسته شد؟
۱	۳۵	چگونه پیامبر گرامی اسلام (ص) توانست یکی از جاهل‌ترین جوامع روزگار خود را مشتاق علم نماید؟
۱	۳۶	اهمیت «مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد، شهادت و صبر» در حوزه عدل و قسط را، توضیح دهید.
۲	۳۷	چگونه می‌توان هم به قضا و اراده الهی اعتقاد داشت و هم انسان را موجودی مختار دانست؟ توضیح دهید.
۲۰		جمع بارم

۱۰. درست
۱۱. نادرست: پذیرش عقاید رهبران کلسیا درباره هر موضوعی، حتی موضوعات علمی، ضروری بود و مخالفت با آن کفر تلقی می‌شد.
۱۲. ذات (چیستی) ۱۷. تزکیه نفس
۱۳. جریان تکفیری ۱۸. الف- ۴ / ب- ۵ / ج- ۱ / د- ۳
۱۴. عملی ۱۹. زیرا از پاکی و صفای قلب برخوردارند
۱۵. تقویت اخلاص ۲۰. افکار و اعتقادات هر فرد
۱۶. پشیمانی ۲۱. آن‌ها را با زندگی در آخرت آشنا کرد
۲۲. با شکست‌های پی‌درپی جوامع غربی در عرصه اخلاق و ظهور بحران‌های اخلاقی در این جوامع
۲۳. هر دستور خداوند، دلایل خاص خود را دارد که حکمت آن حکم و دستور نامیده می‌شود.
۲۴. یعنی شخص عملش را فقط برای رضای خدا و همان‌گونه که او دستور داده است، انجام دهد.
۲۵. توبه گناهان را از قلب خارج می‌کند و آن را شست‌وشو می‌دهد به این عمل، پیرایش یا تخلیه می‌گویند.
۲۶. گزینه ۳ ۲۸. گزینه ۲
۲۷. گزینه ۲ ۲۹. گزینه ۱
۳۰. الف- مستحب / ب- حلال و جایز / ج- حرام / د- واجب
۳۱. وقتی رابطه خود را با خدا بررسی می‌کند می‌بیند که هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست و کشت و زرع او براساس استعدادی که خداوند در آن قرار داده رشد کرده و محصول داده است در نتیجه درمی‌یابد که زارع حقیقی و پرورش‌دهنده اصلی زراعت او خداست و باید شکرگزار او باشد.
۳۲. نفوذناپذیری در برابر وسوسه‌های شیطان اگر انسان در اخلاص پیش رود به مرحله‌ای می‌رسد که دیگر فریب وسوسه‌های شیطان را نمی‌خورد؛ چرا که شیطان خود اقرار کرده است که توانایی فریب دادن مؤمنان با اخلاص را ندارد.
۳۳. مهم‌ترین حق خداوند، حق اطاعت و بندگی اوست توبه‌کننده باید بکوشد کوتاهی‌های خود را در پیشگاه خداوند جبران کند. برای مثال: نمازها یا روزه‌های از دست داده را به تدریج قضا نماید و عبادت‌های ترک‌شده را به‌جا آورد.
۳۴. رایج شدن این ارتباط بازگشتی به دوران جاهلیت است و بنیان خانواده را متزلزل می‌کند. همان‌طور که در کشورهای غربی که این قبیل رابطه‌ها وجود دارد خانواده استحکام خود را از دست داده و فرزندان تک‌سرپرست فراوان شده‌اند.
۳۵. نزول تدریجی آیات قرآن کریم و دعوت مکرر این کتاب به خردورزی و دانش از یک طرف و تشویق‌های دائمی رسول خدا (ص) از طرف دیگر سد جاهلیت و خرافه‌گرایی را شکست. رسول خدا (ص) نه تنها همه را دعوت به علم‌آموزی کرد بلکه آموختن علم را بر مردم واجب دانست و فرمود: «هر مرد و زن مسلمان واجب است» بدین ترتیب یکی از جاهل‌ترین جوامع آن روز را مشتاق علم ساخت.
۳۶. یکی از رسالت‌های اصلی انبیا مبارزه با ظلم و برقراری عدل و گسترش حق و حقیقت بوده است. هرچند که بسیاری از مردم با شنیدن سخن حق دلشان نرم می‌شود و مجذوب حقیقت و عدالت می‌شوند، اما باید هشیار باشیم که همواره گروهی از اهل باطل هستند که نه تنها زیر بار حق نمی‌روند بلکه سد راه حق جویی می‌شوند. زیرا گسترش عدالت منافع آن‌ها را تهدید می‌کند. این گروه‌ها تا همه را تابع خود نکنند و یوغ اسارت بر گردن دیگران نیفکنند آرام نمی‌گیرند.
۳۷. وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری تا زمانی که ما اراده کاری را نکرده‌ایم آن کار انجام نمی‌گیرد. در عین حال وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می‌زند همگی وابسته به اراده خداوند است. یعنی اراده انسان در طول اراده خداست.

۲۲. یک حقیقت وجدانی است که به معنای توانایی بر انجام یک کار و یا ترک آن است.
۲۳. گزینه ۲ «توبه واقعی موجب محبوب‌شدن توبه‌کار نزد خداوند و جلب رحمت او می‌شود.
۲۴. گزینه ۱ «بهترین زمان برای توبه، دوره‌ای است که امکان توبه بیشتر و انجام آن آسان‌تر و جبران گذشته راحت‌تر است.
۲۵. گزینه ۱ «اگر فرد پس از انجام گناه، احساس پشیمانی کند و بگوید دیگر چنین کاری نمی‌کنم، توبه انجام شده است. (ذکر «استغفرالله» حتماً باید با پشیمانی قلبی همراه باشد).
۲۶. گزینه ۲ «در توبه همیشه باز است، اما توفیق توبه همیشه میسر نیست و باید لحظه‌های توفیق را شکار کرد.
۲۷. الف- واجب / ب- مستحب / ج- واجب کفایی / د- حرام
۲۸. آنان تصور می‌کنند که تقدیر، چیزی غیر از قانونمندی جهان و نظم در آن است که وقتی به حادثه‌ای تعلق گرفت، هر قانونی را لغو و هر نظمی را برهم می‌زند.
۲۹. بندگی خالصانه خداوند پاداش‌هایی دارد که چه بسا در ذهن ما ننگند و از تصور و تخیل ما فراتر رود. از جمله این پاداش‌های وصفناشدنی، دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه خداوند است.
۳۰. انسان می‌تواند در برابر موانع درونی خود ایستادگی کرده و علیه خود انقلاب کند. (با پیروی از عقل علیه تمایلات ناپسند خود قیام کند) (انقلاب و قیام خود عالی انسان علیه خود دانی) (انقلاب نفس لوامه علیه نفس اماره).
۳۱. در اصلاح دینی، توفیق به معنای آسان نمودن است، یعنی خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک قدم در راه حق می‌گذارد و در این راه سعی و تلاش می‌کند چنان فراهم می‌سازد که وی بتواند آسان‌تر به مقصد برسد؛ این امداد خاص خداوند «توفیق الهی» نام دارد.
- یکی از جلوه‌های این توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. یکی دیگر از جلوه‌های این توفیق، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن است (مانند یافتن دوست خوب)
۳۲. رسول اکرم (ص) از همان ابتدای دعوت، مردم را به یکتاپرستی دعوت کرد و فرمود: «ای مردم بگوئید معبودی جز الله نیست و رستگار شوید»
- رسول خدا (ص) در کنار دعوت به توحید، افق نگاه انسان‌ها را از محدوده زندگی دنیایی فراتر برد و آنان را با زندگی در آخرت آشنا کرد.
۳۳. اول آن که ما مسلمانان مانند سایر ملت‌ها با این تمدن ارتباط مستقیم داریم؛ بنابراین هم تحت تأثیر آن قرار می‌گیریم و هم می‌توانیم بر آن اثر بگذاریم؛ هر قدر، آگاهی و هوشیاری ما بیشتر باشد، قدرت تأثیرگذاری ما بیشتر خواهد بود.
- دوم آن که، بررسی ضعف‌ها و قوت‌های این تمدن در عرصه‌های مختلف این کمک را به ما می‌کند که در راستای احیای تمدن اسلامی از نقاط قوت این تمدن بهره‌مند شویم و با عبرت‌گرفتن از ضعف‌ها و آسیب‌های آن بتوانیم برنامه‌ریزی درست و کم‌اشتباهی را برای ساماندهی تمدن اسلامی داشته باشیم.

پاسخ آزمون شماره ۷» نیمسال دوم / دی ۱۴۰۱

۱. توحید در خالقیت
۲. گزینه ۲
۳. خدا آنان را به راه‌های خود هدایت می‌کند و آنان را همراهی می‌کند.
۴. ارتقاء جایگاه خانواده و احیای منزلت زن و ارزش‌های اصیل او
۵. برپایی جامعه‌ای عدالت‌محور
۶. درست
۷. نادرست: اینکه خداوند پیامبر اکرم (ص) را ولی انسان‌ها معرفی نموده، بدین معنا نیست که ولایت خود را به ایشان واگذار کرده است.
۸. درست
۹. نادرست: آشنایی ما با نشانه‌های الهی و بهره‌گرفتن از طبیعت، از نتایج شناخت ما با سنت‌های حاکم بر جهان هستی است.

تعاریف

- **پدید:** موجودی که وجودش از خودش نباشد و برای به وجود آمدن، نیازمند پدیدآورنده باشد. (درس ۱)
- **تور:** چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر می شود. (درس ۱)
- **توحید:** اینکه انسان خداوند را به یگانگی قبول داشته باشد و برای او هیچ همتا و همانندی در هیچ زمینهای تصور نکند. (درس ۲)
- **شُرک:** تصوّر اینکه خداوند در برخی یا همه کارهای خود دارای شریک است و نمی تواند به تنهایی از عهده کارهای خود برآید. (درس ۲)
- **ربّ:** پروردگار و پرورش دهنده که همان تدبیرکننده و هدایتگر موجودات است. (درس ۳)
- **توحید در خالقیت:** خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد. (درس ۲)
- **توحید در مالکیت:** از آنجا که خداوند تنها خالق جهان است (علت)؛ پس تنها مالک آن نیز هست (معلول). (درس ۲)
- **توحید در ولایت:** هر کس که مالک چیزی باشد، خودش حق تصرف و تغییر در آن را دارد و دیگران بدون اجازه وی نمی توانند در آن تصرف یا استفاده نمایند. (درس ۳)

۵

آیات و روایات

- «وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يُلْفَعُونَ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ» و کسانی که نشانه های ما را تکذیب کردند، بتدریج گرفتار عدلشان خواهیم کرد، از جایی که نمی دانند و به آن ها مهلت می دهیم. همانا تدبیر من استوار و مستحکم است. (درس ۶)
- «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَثْمَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يَجْزِي إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ» هر کس یک کار نیک بیاورد، ده برابر آن (پاداش) دارد و هر کس یک کار بد بیاورد، تنها به همان میزان مجازات می شود و آن ها مورد ظلم قرار نمی گیرند. (درس ۶)
- «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» و اگر مردم شهرها ایمان آورده و تقوا پیشه کنند، برکتها را از آسمان و زمین به رویشان می گشاییم؛ اما آن ها تکذیب کردند پس ما نیز انعامات را به واسطه اعمالی که مرتکب شدند از ایشان گرفتیم. (درس ۶)
- «عَلَىٰ عِبَادِي الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَيَّ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ» یگو ای بندگان من! که زیاد به خود ستم کرده اند، از رحمت خداوند ناامید نشوید، خداوند همه گناهان را می بخشد، چرا که او آمرزنده مهربان است. (درس ۷)
- «مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمَلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» هر کس به خداوند و روز قیامت ایمان

۳

آیات و روایات

- کلیدواژه های آیات و احادیث هایبالات شده، تا با به خاطر سپردن این کلمات، کل پیام آیه در ذهن شما متبادر گردد.
- «بِأَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِنِّي اللَّهُمَّ لَعَلَّ الْغَنَىٰ أَخْمِيذًا» مردم! شما نیازمندان به خدایید و فقط خدای نیاز ستوده است. (درس ۱)
- پیامبر (ص): «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» در همه چیز تفکر کنید؛ ولی در ذات خدا تفکر نکنید. (درس ۱)
- «فَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مَنْ وَلِيٌّ وَلَا يَشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا» آن ها هیچ ولی (سرپرستی) جز او ندارند و او در فرمانروایی خویش، کسی را شریک نمی سازد. (درس ۲)
- «إِنَّ اللَّهَ رَتِيٌّ وَرَكِيمٌ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ» همانا خداوند پروردگار من و شماست؛ پس او را بندگی کنید، که همین است راه راست (و درست). (درس ۳)
- «بِأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوِّيكُمْ أَوْلِيَاءَ» ای کسانی که ایمان آورده اید، دشمن من و خودتان را دوست نگیرید. (درس ۳)
- «أَلَمْ أَهْدِكُمْ سَبِيلًا يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَتَّبِعُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ أَقْبِلُوا صِرَاطَ مُسْتَقِيمٍ» ای فرزندان آدم، آیا من با شما بیمان نیستم که شیطان را پرستش نکنید، او قطعاً دشمن آشکار شماست و اینکه مرا بپرستید که این راه استوار است. (درس ۴)

۱

تعاریف

- **توبه:** بدین معنا که می تواند با پیروی از عقل، علیه تمایلات ناپسند خود قیام کند. (درس ۷)
- **توبه:** در لغت به معنای بازگشت است. (درس ۷)
- **توبه در مورد بندگان:** یعنی بازگشت از گناه به سوی خداوند و قرار گرفتن در دامن عفو و مغفرت اوست. (درس ۷)
- **توبه در مورد حیات:** با بازگشت بنده گناهکار، خداوند نیز به سوی او باز می گردد و درهای رحمتش را به رویش می گشاید و آرامش را به قلب او باز می گرداند. (درس ۷)
- **پیرایش (تخلیه):** گناه، آلودگی است و توبه، پاک شدن از آلودگی هاست. توبه گناهان را از قلب خارج می کند و آن را شست و شو می دهد، به همین جهت، این عمل را «پیرایش» یا «تخلیه» نیز می گویند. (درس ۷)
- **تسویف:** از ریشه «شوف» و به معنای امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا انداختن است. (درس ۷)
- **توبه اجتماعی:** اگر جامعه در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خداوند خارج شد، نیازمند بازگشت به مسیر توحید و اصلاح، یعنی نیازمند «توبه اجتماعی» است. (درس ۷)
- **حکمت احکام الهی:** هر دستور خداوند، علتها و دلایل خاص خود را دارد که «حکمت» آن حکم و دستور نامیده می شود. (درس ۸)

۱۱

تعاریف

- به عبارت دیگر، علتها زیرمجموعه هم و وابسته به یکدیگر نیستند.
- **علل طولی:** علت هایی که در آن ها یک عامل در عامل دوم اثر می گذارد و عامل دوم در عامل سوم تأثیر می کند تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند. (درس ۵)
- **سنت های الهی:** قوانین جهان هستی که شامل کلیه قوانین طبیعی جهان خلقت و قوانین مربوط به زندگی و رفتار انسان ها می باشند، نامگذاری این قانون ها به «سنت» توسط قرآن کریم صورت پذیرفته است. (درس ۶)
- **سنت ایجاب:** قراردادن فرد در موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده، مشخص سازد. این سنت، عام ترین و فراگیرترین سنت الهی است. (درس ۶)
- **سنت ابتلاء خاص:** موفقیت در هر مرحله ای از امتحان الهی یا ابتلاء سبب ورودی فرد به مرحله ای برتر می شود و او را با امتحان های جدیدتر روبرو می کند. این سنت، مربوط به مؤمنان است. (درس ۶)
- **سنت ابتداء عام:** خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته ها و هدف های خوبها و بدها را فراهم کرده است تا ایشان در مسیر خود پیش رفته و باطن خود را آشکار کنند. (درس ۶)

۹

تعاریف

- **تجد فردی توحید عملی:** اطاعت از خداوند و قرار دادن تمایلات درونی و تصمیمها و فعالیت های خود در جهت خواست و رضایت الهی، تنظیم زندگی خود بر اساس رضایت خداوند. (درس ۳)
- **تجد فردی شرک عملی:** دل سپردن به هوای نفس (بت درون) و اطاعت از آن و ترجیح اوامرش به فرمان های خداوند یا کسب رضایت قدرت های مادی و طاقت ها (بت های بیرون). (درس ۳)
- **تجد اجتماعی توحید عملی:** قرار گرفتن همه نهادها و ارکان یک جامعه یا نظام اجتماعی در جهت خداوند و اطاعت همه جانبه از او. (درس ۳)
- **تجد اجتماعی شرک عملی:** حاکمیت طاقت و رهبر فیرالهی و اجرای قوانین فیرالهی در جامعه. (درس ۳)
- **اخلاص:** خالص کردن و پاک کردن یک چیز از غیر آن، اینکه شخص اندیشه و دل خود را جایگاه خدا کند و عملش را فقط برای رضای خداوند و همان گونه که او دستور داده است، انجام دهد. (درس ۴)
- **حسن فاعلی:** اینکه انجام دهنده کار، دارای معرفت درست و نیت الهی باشد همچنین مقدم بر حسن فعلی است و از آن مهم تر است و به منزله روح برای جسد و کالبد است. (درس ۴)

۷

اشعار مهم

- گفت: آخر از خدا شرمی بدار
می کشی این بی گنه را زار زار
- گفت کز چوب خدا این بندداش
می زند بر پشت دیگر بندداش
- چوب حق و پشت و پهلو، آن او
من سلام و آلت فرمان او
- گفت توبه کردم از جبر ای عیار
اختیار است اختیار است اختیار
- پیام:** ۱) اختیار، حقیقتی وجدانی و مشهود ۲) بیت سوم (از باغ خدا بنده خدا...، بیت ششم (کز چوب خدا این بندداش...)) و بیت هفتم (چوب حق و پشت و پهلو آن او...، بیانگر مفهوم جبر به معنای عدم وجود اختیار در انسان هستند. ۳) بیت دوم (صاحب بیاغ آمد و گفت ای دنی...)) و بیت سوم (پس بیستش سخت آن دم بر درخت...)) و بیت آخر (گفت توبه کردم از جبر ای عیار...، همگی بیانگر مفهوم اختیار هستند. (درس ۵)
- **مولوی**
این که فردا این کنم یا آن کنم
خود دلیل اختیار است ای صتم
- پیام:** تفکر و تصمیم نشانه وجود اختیار در انسان

۱۲

اشعار مهم

- نظیر دوست ندیدم، اگر چه از مد و مهر
نهادم آینده در مقابل رخ دوست
- پیام:** ۱) توحید عملی و ثمرات آن ۲) «سر ارادت ما...» همان سرسپردگی به فرمان های خداوند و بندگی او، یعنی توحید عملی است. ۳) «نظیر دوست ندیدم...» بیانگر توحید و یگانگی خداوند است. ۴) منظور از «اگر چه از مد و مهر نهادم آینده ها...» این است که همه موجودات تجلی خداوند هستند و به تعبیری آیدای، از آیات خداوند می باشند. (درس ۴)
- **حافظ**
پاسبان حرم دل شده ام شب همه شب
تا در این پرده جز اندیشه او نگذارم
- پیام:** ضرورت پاسبانی از حریم دل در برابر آفت شرک
- **سعدی**
آفرینش همه تنبیه خداوند دل است
دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار
- این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود
هر که فکرت نکند نقش بود بر دیوار
- پیام:** افزایش معرفت به خداوند یکی از راه های تقویت اخلاص است.

۱۵

اشعار مهم

- **عبدالرحمان جامی**
ذات نایافته از هستی، بخش
چون تواند که بود هستی بخش
- خشک ابری که بود ز آب تهی
ناید از وی صفت آب دهی
- پیام:** نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش ابری که آبی درون خود ندارد، نمی تواند بیارد، در نتیجه ما انسان ها نیز نتوانستیم خودمان را بیافرینیم (وجودمان از خودمان نیست) بنابراین نمی توانیم آفریننده و خالق بقیه انسان ها نیز (فرزندان) باشیم.
- **مولوی**
ما چو ناییم و تو در ما ز توست
ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست
- ما که باشیم ای تو ما را جان جان
تا که ما باشیم یا تو در میان
- ما عدم هاییم و هستی ها ما
تو وجود مطلق، فانی تما
- ما همه شیران ولی شیر غلم
حمله مان از باد باشد دم به دم
- پیام:** نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش و بقا

۱۳